

QUICKSCAN FLORA- EN FAUNAWET & AANVULLENDE
ECOLOGISCHE VELDONDERZOEKEN

KLAVERTJE 4-GEBIED; RAILTERMINAL MET S1-ZONE
EN KLAVER 6B1 & 6B2

TRADE PORT NOORD VENLO

GEMEENTE VENLO & HORST AAN DE MAAS

- * Bodem
- * Waterbodem
- * Water
- * Archeologie
- * Ecologie
- * Milieu

Ecologie

**QUICKSCAN FLORA- EN FAUNAWET & AANVULLEN-
DE ECOLOGISCHE VELDONDERZOEKEN**
**Klavertje 4-gebied; Railterminal met S1-zone en Klaver
6b1 & 6b2 te Trade Port Noord Venlo in de gemeente
Venlo & Horst aan de Maas**

Opdrachtgever | Trade Port Noord
Postbus 3317
5902 RH Venlo

Project | VEN.TPN.ECO1_2
Rapportnummer | 13113848_14043421
Versienummer | D3
Status | Eindrapportage
Datum | 30 oktober 2014

Vestiging | Boxmeer
Opsteller | Ing. A.A. van Grinsven
Paraaf |
Kwaliteitscontrole | Ing. M. Koen
Paraaf |

Kwaliteitszorg

Econsultancy is lid van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Het NGB is een vereniging van ecologische advies- en onderzoeksbureaus die werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en die de belangen behartigt van groene adviesbureaus. Het Netwerk hanteert een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbenden een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving ten aanzien van natuurwetgeving. Het incidenteel voorkomen van beschermde soorten is echter nooit met zekerheid te voorspellen. Econsultancy accepteert derhalve op voorhand geen aansprakelijkheid ten aanzien van mogelijke beslissingen die de opdrachtgever naar aanleiding van het door Econsultancy uitgevoerde onderzoek neemt.

In het algemeen kan gesteld worden dat een onderzoek geldig is voor een periode van 2 tot 3 jaar, tenzij in deze periode de ecologische omstandigheden wezenlijk zijn veranderd en/of de Flora- en Faunawet dan wel inzichten hieromtrent zijn gewijzigd. Bij uitstel van de uitvoering van een project met meer dan 3 jaar verdient het de aanbeveling de resultaten van de quickscan opnieuw te toetsen.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
2	GEBIEDSBESCHRIJVING	3
	2.1 Ligging en huidig gebruik van de onderzoekslocatie.....	3
	2.2 Toekomstig gebruik van de onderzoekslocatie en voorgenomen ingrepen	5
3	ONDERZOEKSMETHODIEK	6
	3.1 Quickscan flora en fauna.....	6
	3.2 Aanvullende ecologische veldonderzoeken	6
4	TOEPASSING VAN DE NATIONALE NATUURWETGEVING	11
	4.1 Flora- en faunawet.....	11
5	ONDERZOEKSRESULTATEN.....	14
	5.1 Vogels.....	14
	5.1.1 <i>Broedvogels (nest jaarrond beschermd)</i>	14
	5.1.2 <i>Broedvogels (beschermingscategorie 5)</i>	15
	5.1.3 <i>Overige broedvogels</i>	15
	5.2 Vleermuizen.....	16
	5.3 Overige zoogdieren	18
	5.4 Reptielen.....	20
	5.5 Amfibieën.....	20
	5.6 Vissen	22
	5.7 Ongewervelden.....	23
	5.7.1 <i>Libellen</i>	23
	5.7.2 <i>Dagvlinders</i>	23
	5.7.3 <i>Overige ongewervelden</i>	23
	5.8 Vaatplanten.....	23
6	TOETSING AAN WET- EN REGELGEVING	25
	6.1 Huismus.....	25
	6.2 Kerkuil.....	25
	6.3 Overige broedvogels	26
	6.4 Vleermuizen.....	27
	6.5 Das	27
	6.6 Eekhoorn	27
	6.7 Kamsalamander.....	28
	6.8 Levendbarende hagedis	28
	6.9 Rapunzelklokje	28
	6.10 Drijvende waterweegbree	28
	6.11 Algemene grondgebonden zoogdieren en amfibieën	29
	6.12 Overige soort(groep)en	29
7	SAMENVATTING EN CONCLUSIES	30

1 INLEIDING

Econsultancy heeft van Trade Port Noord opdracht gekregen voor het uitvoeren van een quickscan Flora- en faunawet & aanvullend ecologische veldonderzoeken ter plaatse van Trade Port Noord Venlo in de gemeente Venlo en gemeente Horst aan de Maas. De quickscan en de aanvullend veldonderzoeken zijn uitgevoerd in het kader van de geplande ontwikkeling van een railterminal met S1-zone en het bedrijventerrein op de Klavers 6b1 en 6b2.

De quickscan en de aanvullende veldonderzoeken hebben als doel vast te stellen of er op de onderzoekslocatie planten- en diersoorten aanwezig zijn die volgens de Flora- en faunawet een beschermde status hebben en die verstoring kunnen ondervinden door de voorgenomen plannen.

Econsultancy is lid van de branchevereniging "Netwerk Groene Bureaus" en werkt volgens de door het Netwerk opgestelde gedragscode en protocollen. In dat kader verklaart Econsultancy ten behoeve van de onderzoekslocatie niet eerder betrokken te zijn geweest voor ecologische advisering of ecologisch onderzoek.

Voor zover bij de opdrachtgever bekend, is er niet eerder een lokaal specifieke quickscan op de onderzoekslocatie uitgevoerd. Wel zijn er ecologische veldonderzoeken uitgevoerd waarbij beide klavers deel uitmaakte van het onderzoeksgebied. De meest recente onderzoeken die mede betrekking hebben gehad op de te onderzoeken klavers dateren uit 2010, 2013 en 2014. In tabel I (pagina 2) is een overzicht opgenomen van de bij ons bekende ecologische onderzoeken vanaf 2010 die nog van toepassing zijn op Trade Port Noord en de ontheffingen.

Uit de historische onderzoeken is gebleken dat op de desbetreffende klavers langs het spoor beschermde vaatplanten als rapunzelklokje zijn waargenomen. De klavers zelf kunnen door de das gebruikt worden als uitloop/foerageergebied. Voor de das zijn reeds ontheffingen verleend (FF/75C/2006/0242 en FF/75C/2012/0269). Op de klavers dient een groene netwerkstructuur voor de das te worden gerealiseerd. Daarnaast kan een in de omgeving verblijvende steenuil of kerkuil de klavers gebruiken als foerageergebied. Voor deze uilen is tevens reeds een ontheffing verleend (Ontheffing FF/75C/2006/454) en alle maatregelen zijn volgens de gemeente Venlo (contactpersoon mevrouw I. Warrimont) alsmede het natuurcompensatieplan (Oranjewoud, 2012) reeds uitgevoerd. In het noordelijk deel zijn is het verleden een verblijfplaats en een vliegroute van vleermuizen vastgesteld. Ten westen van de locatie zijn waarnemingen bekend van de eekhoorn. Mogelijk heeft deze zich op de klavers gevestigd. In de spoorzone kan een soort als levendbarende hagedis voorkomen en ten oosten van de klavers is een buizerdnest bekend.

Niet alle te verwachten soorten zijn onderzocht en de onderzoeksinspanning en methodiek van de bekende onderzoeken zijn niet geheel conform opgestelde protocollen en soortenstandaarden. Actualisatie en een nader veldonderzoek is daarom benodigd.

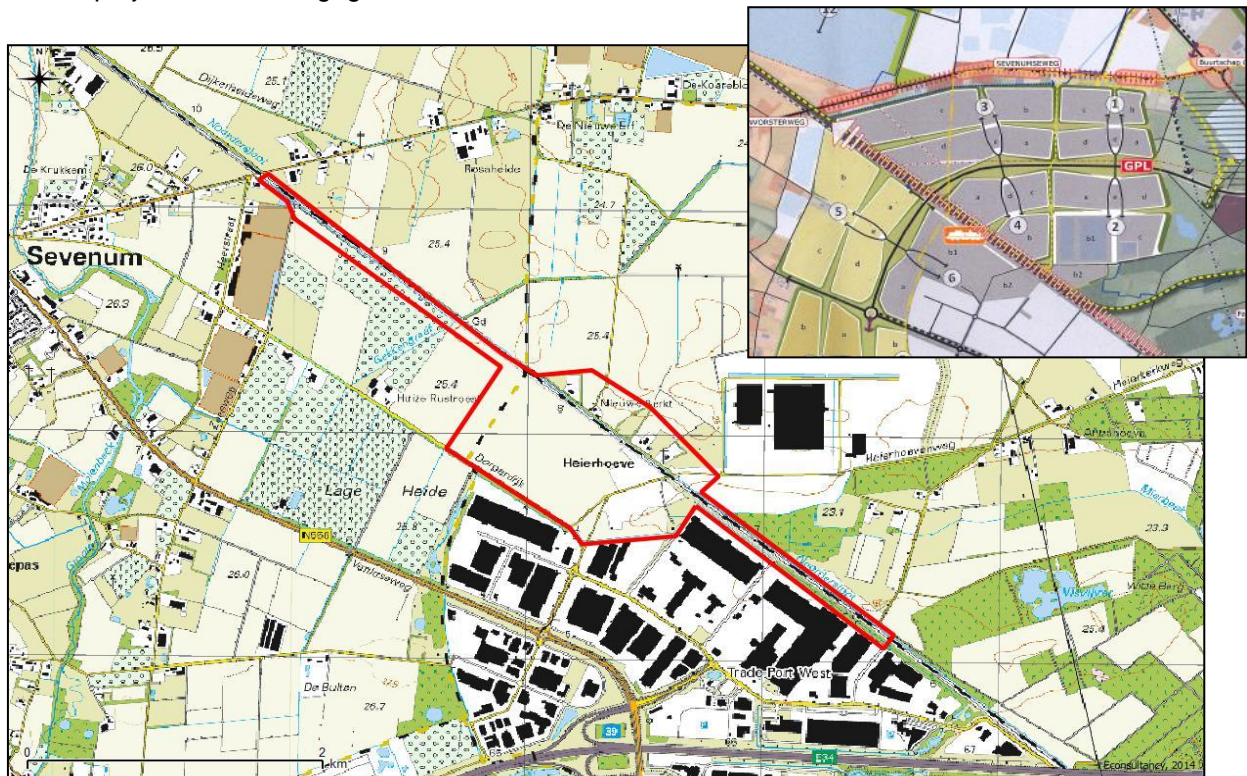
Tabel I. Overzicht ecologische rapportages, onderzoeken en ontheffingen

<i>Uitvoerende instantie</i>	<i>Type onderzoek</i>	<i>Projectnummer</i>	<i>Specifieke soort(groep)en</i>	<i>Locatie</i>
Natuurbalans	Veldonderzoek (2010)	10-063, d.d. 2-5-2011	Flora en faunawet Tabel 2/3	Deelgebieden binnen en rondom Trade Port Noord
Meervelt	Activiteitenplan Ruimelike Ontwikkelingen Klavertje 4	11-059.1, d.d. 27-1-2012	das en drijvende waterweegbree	Trade Port Noord
Oranjewoud	Natuurcompensatieplan	197197, d.d. 23-8-2012		Trade Port Noord
Meervelt	Veldonderzoek (2013) en activiteitenplan	13-029, d.d. 26-11-2013, Definitief	drijvende waterweegbree, kamsalamander en levendbarende hagedis	Noordersloot en Greenbikeway (excl. Trade Port Noord)
Faunaconsult	Monitoringsonderzoek Greenportlane (2013)	geen referentienummer d.d. 30 april 2014	dassen, reeën, vleermuizen, levendbarende hagedis, uilen en jeneverbes	Greenportlane e.o. (Trade Port Noord valt binnen onderzoeksgebied)
Econsultancy	Monitoringsonderzoek (2013) en verslaglegging	13053334 VEN.TPN.ECO4_07, d.d. 28-11-2013	das, drijvende waterweegbree en kamsalamander	Trade Port Noord
Econsultancy	Quickscan flora en fauna met bomeninspectie	13113848 VEN.TPN.ECO1, d.d. 23 januari 2014, versie concept C1	Flora en faunawet Tabel 2/3	Trade Port Noord : Klaver 6B1 en 6B2
Econsultancy	Quickscan flora en fauna en aanvullend vissonderzoek	14013008 VEN.TPN.ECO1_2, d.d. 29 april 2014, versie definitief D2	Flora en faunawet Tabel 2/3 met aanvullend onderzoek naar kleine modderkruiper, grote modderkruiper en bittervoorn	Trade Port Noord : Gekkengraaf
Econsultancy	Mitigatieplan	14013008 VEN.TPN.ECO3, d.d. 2 mei 2014, versie definitief D1	kleine modderkruiper en das	Trade Port Noord : Gekkengraaf
Econsultancy	Quickscan flora en fauna	14043420 VEN.TPN.ECO1, d.d. 30 juni 2014, versie concept C1	Flora en faunawet Tabel 2/3	Trade Port Noord : Klaver 1
Econsultancy	Quickscan flora en fauna en aanvullend vissonderzoek	14093715 VEN.TPN.ECO1_2, d.d. 19 september 2014, versie definitief D1	Flora en faunawet Tabel 2/3 met aanvullend onderzoek naar kleine modderkruiper, grote modderkruiper en bittervoorn	Trade Port Noord : Achterste Vinkenpeel
<i>Ontheffing</i>	<i>Verleend aan:</i>	<i>Geldigheid</i>	<i>Betrekking tot soorten</i>	<i>Betrekking tot gebied</i>
FF/75C/2006/454	Gemeente Venlo	16-1-2008 t/m 1 juni 2012	kerkuil en steenuil	Trade Port Noord, Zaarderheiken, Businesspark en Floriade
FF/75C/2009/0242	Provincie Limburg	7-12-2009 t/m 1-9-2014	jeneverbes, das, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger en levendbarende hagedis	Green Port Lane
FF/75C/2012/269	Gemeente Venlo	26-6-2013 t/m 31-10-2017	das en drijvende waterweegbree	Trade Port Noord
FF/75C/2013/0421	Gemeente Venlo	7-6-2014 t/m 3-1-2018	drijvende waterweegbree, kamsalamander en levendbarende hagedis	Noordersloot en Greenbikeway

2 GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Ligging en huidig gebruik van de onderzoekslocatie

De onderzoekslocatie betreft de klavers 6b1 en 6b2 van Trade Port Noord en de ligging van de toekomstige Railterminal met de S1-zone. De onderzoekslocatie is grotendeels gelegen binnein de grenzen van de gemeente Venlo. Het gedeelte van de S1-zone ten westen van de Greenportlane is gelegen binnen de grenzen van de gemeente Horst aan de Maas. In figuur 1 is de topografische ligging van de projectlocatie weergegeven.

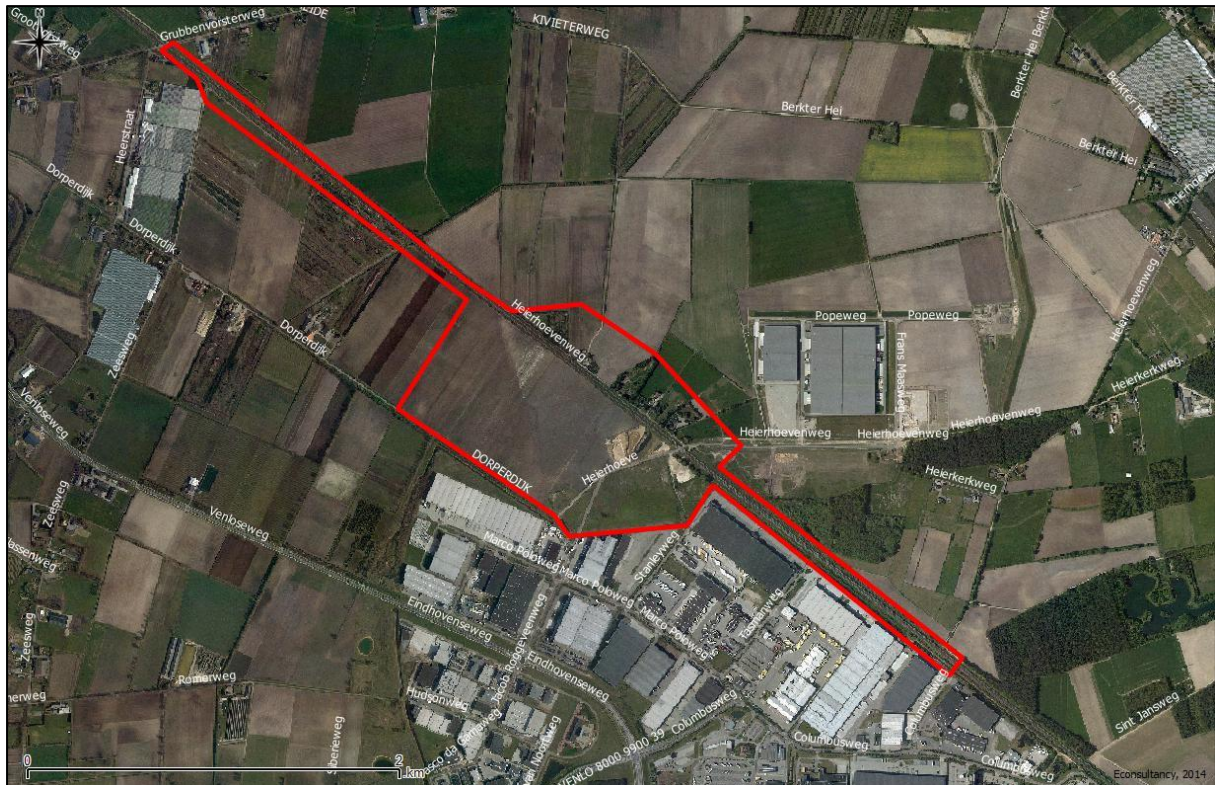

Figuur 1. Ligging van de onderzoekslocatie (rood kader).

De onderzoekslocatie betreft in de huidige situatie voornamelijk agrarisch bouwland. Daarbij is de onderzoekslocatie bebouwd met twee woningen (Heierhoevenweg 14 en 24) en bijbehorende (half-open kap)schuren. Rondom de bebouwing zijn bijbehorende siertuinen gelegen. Op de onderzoekslocatie zijn enkele kleine oppervlakten aan ruigtevegetatie op voedselrijke bodem aanwezig en smalle stroken aan bosschage met jonge opstand. Daarnaast is er een solitaire zomereik aanwezig. De spoorlijn zelf behoort tevens tot de onderzoekslocatie, omdat hier tevens werkzaamheden aan verricht zullen worden. Daarnaast zijn er waterlopen op de onderzoekslocatie aanwezig, waaronder de Noordersloot.

Ten noorden van de onderzoekslocatie is agrarisch bouwland gelegen, ten oosten bevinden zich bos- en akkerlandpercelen en ten zuiden van de onderzoekslocatie is bedrijfsbebouwing gelegen. Ten westen bevinden zich de recente geheel gerealiseerde Greenportlane en agrarische bouwlanden.

In figuur 2 is de meest recente luchtfoto van de onderzoekslocatie en de directe omgeving weergegeven. De figuren 3 t/m 11 geven een impressie van de onderzoekslocatie, middels foto's die zijn genomen tijdens het veldbezoek.

Figuur 2. Meest recente luchtfoto van de onderzoekslocatie en directe omgeving.

Figuur 3. Dorperdijk vanuit oostelijke richting gefotografeerd.

Figuur 4. Agrarisch bouwland ten westen van de Heierhoeve.

Figuur 5. Ruigteranden rondom Heierhoeve.

Figuur 6. Noorderloot.

Figuur 7. Te handhaven waterloop, zuidoostgrens onderzoekslocatie.

Figuur 8. Bosschagerand noordoostelijke hoek.

Figuur 9. Woning Heierhoevenweg 24.

Figuur 10. Schapenweide behorende tot Heierhoeveweg 24.

Figuur 11. Voorbeeldfoto groene randzone siertuin.

2.2 Toekomstig gebruik van de onderzoekslocatie en voorgenomen ingrepen

De initiatiefnemer is voornemens om ter plaatse van de onderzoekslocatie een railterminal te realiseren. Daarnaast zal gefaseerd bedrijfsbebouwing gerealiseerd worden ter plaatste van de desbetreffende klavers. Met de bouw van Prologis op klaver 6b1 is reeds gestart. Ten behoeve van de voornemens zal het aanwezige groen, de ruigtevegetatie en agrarische bouwlanden verdwijnen en de aanwezige bebouwing gesloopt worden. Verder zullen er werkzaamheden aan het spoor worden verricht en wordt langs de noordzijde een grondwal aangelegd. De waterlopen aan de randen blijven zover bekend gehandhaafd, behalve de Noordersloot. Deze zal in eerste instantie worden geherprofileerd en in de toekomstige situatie in noordelijke richting verlegd worden.

3 ONDERZOEKSMETHODIEK

3.1 Quickscan flora en fauna

Het onderzoek is uitgevoerd middels het verrichten van een veldbezoek en een bureauonderzoek. Op deze wijze is inzicht verkregen in de aanwezigheid van geschikt habitat en de daarbij te verwachten beschermde soorten, gesitueerd op of nabij de onderzoekslocatie.

Ten behoeve van de quickscan zijn twee veldbezoeken afgelegd, op 23 december 2013 en op 15 juli 2014. Tijdens de veldbezoeken is de gehele onderzoekslocatie, alsmede de directe omgeving onderzocht. Gedurende de veldbezoeken is gelet op de mogelijke aanwezigheid van beschermde en bedreigde soorten op basis van het aanwezige habitat.

Verder is aan de hand van verspreidingsatlassen, andere standaardwerken en op basis van “expert judgement” nagegaan welke bijzondere planten- en diersoorten er voor kunnen komen op de onderzoekslocatie en zijn omtrent gebiedsbescherming gegevens van de provincie Limburg geraadpleegd.

Verspreidingsgegevens van soorten zijn veelal weergegeven op kilometerhokniveau (1 x 1 kilometer) of op uurhokniveau (5 x 5 kilometer). Aangezien met de schaal van kilometerhokken of uurhokken een groter gebied wordt beschouwd dan alleen de onderzoekslocatie, betekent dit niet dat de kritische soorten ook daadwerkelijk voorkomen binnen de begrenzing van de onderzoekslocatie. Verder zijn sommige verspreidingsgegevens niet erg actueel. Dit betekent dat de meest recente verspreidingsgegevens reeds verouderd kunnen zijn. De meeste te gebruiken gegevens vormen daarom geen uitsluitsel over het aantal soorten en type waarneming van een soort in het betreffende gebied, maar enkel een indicatie over het voorkomen.

De quickscan flora en fauna is een toets van de ecologische potenties van de onderzoekslocatie en betreft geen volwaardig soort(en) specifiek onderzoek. Er zijn ten behoeve van de quickscan geen inventarisaties uitgevoerd van soorten en soortgroepen. Een ecologische inventarisatie beslaat meerdere veldbezoeken gedurende de voor de soortgroep meest gunstige periode van het jaar.

3.2 Aanvullende ecologische veldonderzoeken

Doordat het eerste veldbezoek van de quickscan plaatsvond op 23 december 2013 en de begrenzing van de onderzoekslocatie gedurende de tijd veranderd is was op voorhand duidelijk dat voor een aantal soort(groep)en aanvullende veldonderzoeken benodigd waren. Deze zijn gedurende half februari 2014 tot en met eind september 2014 uitgevoerd.

Voor de **huismus** zijn conform de soortenstandaard voor de huismus (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, maart 2014) in de periode 1 april t/m 15 mei 2014 drie veldbezoeken uitgevoerd gedurende de ochtenduren met een tussenliggende periode van minimaal 10 dagen. Op 14 april, 28 april en 15 mei zijn de veldbezoeken ten behoeve van de huismus uitgevoerd. Tijdens de veldbezoeken is gezocht naar roepende huismussen. Mannetjes huismussen roepen met name in het voorjaar ('s ochtends) vaak vanaf de dakranden/goten waar hun nesten zich bevinden. Bij het aantreffen van roepende mannetjes mag worden aangenomen dat zich onder het betreffende dak één of meerdere nesten bevinden. Tevens is gedurende de rondes in de ochtend gelet op huismussen die (met nestmateriaal) onder dakpannen of andere nestlocaties verdwijnen. Behalve de bebouwing op de onderzoekslocatie, is ook de directe omgeving onderzocht op de aanwezigheid van huismussen. De resultaten van deze rondes zijn in onderhavige rapportage verwerkt.

Tijdens de veldbezoeken waren de weersomstandigheden voor het waarnemen van huismussen gunstig. Tijdens de veldbezoeken lag de temperatuur tussen de 12 °C en 20 °C. De windsnelheid lag

beneden de 3 beaufort en er was geen sprake van neerslag. Tijdens de veldbezoeken was het zonnig en droog. Tijdens het veldbezoek op 14 april is echter wel kortstondig een bui geweest.

Voor de **gierzwaluw** zijn in de periode van juni tot half juli drie aanvullende veldbezoeken uitgevoerd met een tussenliggende periode van minimaal 10 dagen. Deze zijn uitgevoerd op 12 juni, 26 juni en 10 juli 2014. De veldbezoeken hebben gedurende de avondschemering voor zonsondergang plaatsgevonden. De onderzoeksinspanning is conform hetgeen is gesteld in de soortenstandaard van de gierzwaluw (Rijksdienst van Ondernemend Nederland, versie maart 2014). In de betreffende periode scheren groepen gierzwaluwen langs gevels van panden waarin zich nesten bevinden. De vrouwtjes die zich op het nest bevinden beantwoorden vervolgens het “gieren” van langs vliegende groepen soortgenoten. Bovendien zijn tijdens de avondschemering vaak invliegende vogels waar te nemen. De resultaten van de rondes betreffende gierzwaluw zijn in onderhavige rapportage weergegeven.

Tijdens de veldbezoeken waren de weersomstandigheden voor het waarnemen van gierzwaluwen gunstig. Tijdens geen van de veldbezoeken was de temperatuur lager dan 16 °C. De windsnelheid lag beneden de 4 beaufort en er was geen sprake van neerslag.

Voor **steenuil** zijn in de periode half februari tot half april een tweetal avondbezoeken en één ochtendbezoek uitgevoerd. Hierbij is gebruik gemaakt van geluidsnabootsing. Voor het vaststellen van een territorium of broedgeval is één waarneming van een roepende steenuil voldoende. De inventarisatiemethode is overeenkomstig met de methode die opgesteld is door Steenuilenoverleg Nederland (STONE). Voor steenuil zijn de veldbezoeken uitgevoerd op 21 februari 2014, 27 maart 2014 en 18 april 2014. Daarnaast zijn de panden en tuinen op 16 mei 2014 gecontroleerd op de aanwezigheid van nestgelegenheid van de **steenuil** en mede andere uilen als **kerkuil** en **ransuil**. Verder is gelet op sporen als braakballen, ruiveren en uitwerpselen.

Tijdens de veldbezoeken waren de weersomstandigheden voor het waarnemen van uilen gunstig. De buitentemperaturen lagen tussen de 4 °C en 16 °C, de windsnelheid bedroeg maximaal 3 Bft. Tijdens de veldbezoeken was het geheel droog.

Voor het **vleermuizen**onderzoek zijn in totaal vijf veldbezoeken uitgevoerd binnen de meest gunstige periode van het jaar waarin vleermuizen aantoonbaar van de onderzoekslocatie gebruik kunnen maken (mei - september). Gedurende de periode mei tot en met half juli hebben de meeste soorten hun zomer- en kraamverblijfplaatsen bezet en zijn druk bezig met het grootbrengen van jonge dieren. In de maanden augustus en september maken vleermuizen gebruik van paarverblijfplaatsen en zijn veel soorten in de omgeving van hun winterverblijf te vinden. Winterverblijfplaatsen zijn echter zeer lastig vast te stellen dan wel uit te sluiten, hieromtrent kunnen vooralsnog alleen aannames worden gedaan. Naast kraam- en paarverblijfplaatsen is het aanvullende onderzoek ook gericht op de functie zomerverblijfplaats. Tijdens de twee laatste veldbezoeken is voornamelijk gelet op sociale geluiden. In de periode augustus - september produceren mannetjes vleermuizen sociale geluiden vanuit of vliegend rondom bomen of bebouwing om vrouwtjes te lokken.

De veldbezoeken zijn allen uitgevoerd met 2 à 3 waarnemers per ronde. Tijdens de veldbezoeken is gelet op uitvliegende, invliegende of zwermende vleermuizen rondom de bebouwing en bomen met potentiële verblijfplaatsen. Daarnaast is gelet op foeragerende en passerende vleermuizen om duidelijkheid te krijgen over een mogelijke essentiële foerageerfunctie of een vaste vliegroute op de onderzoekslocatie. De veldbezoeken zijn in de ochtenduren voor zonsopkomst of in de avonduren na zonsondergang uitgevoerd.

Tijdens de veldbezoeken waren de weersomstandigheden voor het waarnemen van vleermuizen gunstig. De buitentemperaturen lagen tussen de 12 °C en 18 °C, de windsnelheid bedroeg maximaal 2 Bft. Tijdens de veldbezoeken was het geheel droog of lichte motregen. De weersomstandigheden

voldoen hierbij aan de protocollaire eisen: temperatuur niet lager dan 12 °C, de windsnelheid beneden de 5 Bft en geen sprake van neerslag, anders dan lichte motregen.

Alle veldbezoeken zijn uitgevoerd met behulp van een batdetector (Pettersson D 240x) met opname-mogelijkheid. Een batdetector zet het voor het menselijk gehoor niet hoorbare ultrasone geluid van vleermuizen om naar frequenties die wel hoorbaar zijn. Op basis van de geluidsfrequenties en ritmes kunnen verschillende soorten vleermuizen worden onderscheiden. De opnamemogelijkheid is belangrijk omdat de geluidsopnames kunnen worden gebruikt voor het determineren van soorten die op basis van hun geluid moeilijk zijn te onderscheiden (met name Myotis-soort) en waarbij het sonogram uitsluitsel kan geven. Hierbij wordt gebruik gemaakt van analyseprogramma Batsound.

De geleverde onderzoeksinspanning is conform het protocol voor vleermuisonderzoek (versie 27 maart 2013), dat is opgesteld door het vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureau's en de Zoogdierverseniging, in overleg met Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur. De onderzoeksinspanning is gebaseerd op de functies zomer-, kraam- en paarverblijfplaats, foerageergebied en vliegroue voor de soorten gewone dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis.

Het protocol heeft tot doel het belang van de functies van onderzoekslocaties voor soorten vleermuizen effectief en efficiënt vast te stellen dan wel uit te sluiten. Doordat het protocol is gevolgd, bestaat grote mate van juridische zekerheid, dat is voldaan aan een wettelijke en maatschappelijk verantwoorde inspanning, om na te gaan of soorten en functies van gebieden in het geding zijn. Het kan echter nooit worden uitgesloten dat verblijfsfuncties tijdens het onderzoek worden gemist, maar er is wel aan de minimaal verplichte onderzoeksinspanning voldaan. In het bijzonder wanneer de aanwezigheid van gebiedsfuncties of soorten wordt uitgesloten, zou een onderzoek volgens het protocol als juridisch voldoende moeten worden aangemerkt.

Voor **steenmarter** is eenmalig een intensieve inspectie uitgevoerd waarbij alle geschikte bebouwing grondig is onderzocht op verblijfsindicaties van een steenmarter.

Voor **vaatplanten** hebben twee inventarisatieronden plaatsgevonden tijdens de periode, van mei tot augustus, waarin de beschermde plantensoorten in bloei staan. Door de spreiding van de twee inventarisatieronden is de waarnemingskans van alle eventueel aanwezige beschermde planten vergroot, omdat niet alle planten dezelfde bloeiperiode hebben.

In de Noordersloot komt de **kamsalamander** en de **drijvende waterweegbree** voor. Daarnaast wordt ten noorden van de Noordersloot wordt een route voor de **das** gerealiseerd. Voor de kamsalamander, de das en de drijvende waterweegbree loopt een monitoringsverplichting vanuit de verleende ontheffing FF/75C/2012/269. Resultaten van de monitoring met betrekking tot deze soorten zijn verwerkt in onderhavige rapportage.

Tabel I geeft een overzicht van de uitgevoerde veldbezoeken voor de onderzochte soorten en de soorten die onderzocht zijn in het kader van de monitoring.

Tabel I. Onderzoeksinspanning per soortgroep

		2014							
		februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september
huismus	tijdstip	-		3 x ochtend		-			
	datum			14 april, 28 april en 15 mei					

2014									
	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	
functie			vaste rust- en verblijfplaats						
gierzwaluw	tijdstip	-			3 x avond		-		
	datum				12 juni, 26 juni en 10 juli				
	functie				vaste rust- en verblijfplaats				
steenuil, kerkuil en ransuil	tijdstip	1 x ochtend en 2 x avond		1 x overdag		-			
	datum	21 februari, 27 maart en 18 april		16 mei					
	functie	vaste rust- en verblijfplaats		vaste rust- en verblijfplaats					
vleermuizen	tijdstip	-		1 x ochtend* en 2 x avond*		-	2 x avond*		
	datum			26 mei, 12 juni en 10 juli			28 augustus en 19 september		
	functie			zomer- en kraamverblijf, vliegroue en foerageerfunctie			paar/baltsverblijf, vliegroue en foerageerfunctie		
steenmarter	tijdstip	-		1 x overdag		-			
	datum			16 mei					
	functie			verblijfplaats					
das	tijdstip	1 x overdag				1 x overdag			
	datum	7 februari				11 september			
	functie	vaststellen activiteit burchten & gebruiksfunctie en intensiteit TPN				vaststellen activiteit burchten & gebruiksfunctie en intensiteit TPN			
kamsalamander	tijdstip	2 x avond		1 x schepbezoek		1 x schepbezoek	-		
						1 x nachtbezoek met zaklamp			
	datum	27 maart en 18 april		16 mei		5 juni en 12 juni		-	
						5 juni, 12 juni en 15 juli			
	functie	migratie waarnemingen		eitjes vaststellen		vangen juveniele		-	
					zicht waarnemingen volwassenen				

2014								
	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september
	-			vangen volwassen dieren			-	
drijvende waterweegbree	tijdstip	-		1 x controle tijdens bloeiperiode (overdag)			-	
	datum			20 juni				
	functie			vaststellen groeiplaatsen				
overige vaatplanten	tijdstip	-		2 x overdag				-
	datum			26 mei en 20 juni				
	functie			groeiplaatsen				

* De onderzoeksinspanning is door twee personen uitgevoerd.

4 TOEPASSING VAN DE NATIONALE NATUURWETGEVING

Dit hoofdstuk geeft achtergrondinformatie over de natuurwetgeving waaraan de voorgenomen ingreep op de onderzoekslocatie wordt getoetst. Er wordt een globale toelichting gegeven ten aanzien van potentiële overtredingen van de Flora- en faunawet bij de meest voorkomende soorten en soortgroepen. Dit hoofdstuk is niet toegespitst op de situatie op de onderzoekslocatie, maar geeft enkel een beschrijving van de vigerende wetgeving.

4.1 Flora- en faunawet

De Europese natuurwetgeving is in Nederland, op het gebied van de soortbescherming, uitgewerkt in de Flora- en faunawet. Deze wet heeft tot doel alle in Nederland in het wild voorkomende planten- en diersoorten te beschermen en in stand te houden. Om dit doel te bereiken, bevat de wet een aantal verbodsbepalingen (zie tabel I). Hierbij wordt het zogenaamde “nee, tenzij...” principe gehanteerd. Dit wil zeggen dat activiteiten met een (potentieel) schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn (“nee”). Van dit verbod kan echter onder voorwaarden (“tenzij”) afgeweken worden door ontheffingen of vrijstellingen.

Tabel II. Verbodsbepalingen Flora- en faunawet

Artikel 8	Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
Artikel 9	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
Artikel 10	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
Artikel 11	Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Voor de Flora- en faunawet geldt dat vaste rust- en verblijfplaatsen van bepaalde soorten zijn beschermd. De Flora- en faunawet maakt onderscheid in drie beschermingscategorieën. Iedere categorie heeft zijn eigen ontheffingsmogelijkheden en toetsingscriteria. Hierbij vallen vogels onder een aparte categorie.

Tabel III. Soortbeschermingscategorieën Flora- en faunawet

<p>Tabel 1 algemeen beschermde soorten</p> <p>Voor de soorten in Tabel 1 van de Flora- en faunawet geldt, bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik, een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet.</p> <p>Voor deze activiteiten hoeft geen ontheffing in het kader van artikel 75 aangevraagd te worden.</p> <p>Voorbeelden zijn: ree, haas konijn, egel, bruine kikker, gewone pad, wijngaardslak, brede wespenorchis, grote kaardenbol</p>
<p>Tabel 2 overige beschermde soorten</p> <p>Voor de soorten in Tabel 2 van de Flora- en faunawet dient bij overtreding van de verbodsbepalingen een ontheffing aangevraagd te worden. Echter indien er volgens een door het Ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode gewerkt wordt, geldt er bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik, een vrijstelling van de verbodsbepalingen en hoeft er geen ontheffing aangevraagd te worden.</p> <p>De ontheffingaanvraag wordt getoetst aan het criterium ‘doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort’ (‘lichte toets’).</p> <p>Voorbeelden zijn: eekhoorn, steenmarter, kleine modderkruiper, gele helmblom, steenbreekvaren, tongvaren, maretak</p>

Tabel 3 strikt beschermde soorten

Voor de soorten van Tabel 3 van de Flora- en faunawet dient bij overtreding van de verbodsbepalingen bij alle activiteiten (waaronder ruimtelijke ontwikkeling en inrichting) een ontheffing aangevraagd te worden. In een zeer beperkt aantal gevallen kan er op basis van een door het Ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode een vrijstelling verleend worden voor de ontheffingsverplichting bij een zeer beperkt aantal activiteiten.

De ontheffingaanvraag wordt getoetst aan een drietal criteria (uitgebreide toets). Bij de uitgebreide toets dient aan alle afzonderlijke criteria te worden voldaan. De criteria zijn als volgt: de activiteiten of werkzaamheden doen geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort, er is geen andere bevredigende oplossing (alternatief) voor de geplande activiteiten of werkzaamheden, die minder schade oplevert voor de betreffende soort en er moet sprake zijn van een bij de wet genoemd belang.

Voorbeelden zijn: das, waterspitsmuis, alle vleermuissoorten, rugstreepd, boomkikker, kamsalamander

Bij een quickscan flora en fauna wordt in beeld gebracht of er (potentiële) vaste rust- of verblijfplaatsen aanwezig zijn van de soorten uit de verschillende beschermingscategorieën. Vervolgens wordt beoordeeld of de voorgenomen ingreep verstorend kan zijn en of nader onderzoek noodzakelijk wordt geacht. Broedvogels en vleermuizen zijn soortgroepen uit de strengste beschermingscategorie. Voor de overige soortgroepen is de beschermingsstatus afhankelijk van de soort.

Broedvogels

Alle broedende inheemse vogels en hun nesten zijn wettelijk strikt beschermd en qua beschermingsregime te vergelijken met Tabel 3 van de Flora- en faunawet. Broedvogels vallen onder een aparte beschermingsgroep en zijn ingedeeld in een vijftal beschermingscategorieën (Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen, Dienst Regelingen, 2009). Zie tabel III voor een indeling van de bescherming van broedvogels.

Tabel IV. Beschermingscategorieën aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Dienst Regelingen

Broedvogels		
Voor vogels geldt dat er altijd een ontheffing aangevraagd dient te worden. Indien activiteiten plaatsvinden waarbij verbodsbepalingen worden overtreden ten aanzien van (broed)vogels dient er een uitgebreide toets, zoals beschreven bij Tabel 3 Flora- en faunawet toegepast te worden. Bij broedvogels kan een overtreding in de meeste gevallen gemakkelijk voorkomen worden door de werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren.		
Beschermingscategorie 1	nesten jaarrond beschermd, ook buiten broedseizoen	Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).
Beschermingscategorie 2		Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).
Beschermingscategorie 3		Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).
Beschermingscategorie 4		Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk, buizerd en ransuil).
Beschermingscategorie 5		Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.
Overige broedvogels ("algemeen" voorkomen-de broedvogels)	Nesten die <i>niet</i> het hele jaar door zijn beschermd; enkel binnen broedseizoenen.	Vogels die elk broedseizoen een nieuw nest maken of in staat zijn een nieuw nest te maken. De vogelnesten voor eenmalig gebruik.

Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten genieten zowel binnen de Flora- en faunawet als binnen de Natuurbeschermingswet een strikte bescherming. Alle vleermuissoorten staan vermeld in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn. Dit betekent dat ze beschermd zijn tegen verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen. Onder deze vaste rust- en verblijfplaatsen wordt verstaan: "het gehele systeem waarvan een populatie gebruik maakt tijdens de jaarcyclus van de soort". Dit houdt in dat niet alleen alle verblijfplaatsen maar ook de verbindingen hiertussen (vliegroutes) en de foerageergebieden bescherming genieten.

Vleermuizen zijn streng beschermd omdat ze erg kwetsbaar zijn. De afgelopen vijftig jaar zijn sommige soorten erg zeldzaam geworden of geheel verdwenen. Wanneer overwinterende dieren worden verstoord, is de kans groot dat ze sterven omdat ze dan teveel van hun vetreserve gebruiken. Maar al te vaak worden bomen gekapt en oude gebouwen gerenoveerd of gesloopt. Als zich hierin een vleermuiskolonie bevindt, heeft dat negatieve gevolgen voor de vleermuisstand op lokaal niveau. Omdat ze meestal maar één jong per jaar krijgen, kan herstel erg lang duren. Vleermuizen kunnen zelf geen verblijfplaatsen maken en zijn dus afhankelijk van bestaande verblijfplaatsen. Daarnaast hebben ingrepen in het landschap ook negatieve gevolgen doordat foerageergebieden en vliegroutes, waar vleermuizen jaren achtereen gebruik van maken, verdwijnen. De impact die een ingreep kan hebben verschilt sterk per situatie en per soort waardoor meestal gedetailleerde gegevens nodig zijn om een passend advies te geven.

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat een ieder die redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen nadelige gevolgen voor de flora en fauna kunnen ontstaan, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten of maatregelen te nemen om de nadelige gevolgen te voorkomen. Zo kan er bijvoorbeeld rekening worden gehouden met amfibieën en kleine zoogdieren worden wanneer materialen en houtstapels, waaronder de dieren verblijven, worden verwijderd.

Tabel V. Zorgplicht

Zorgplicht (artikel 2)
Een belangrijk uitgangspunt binnen de Flora- en faunawet is dat op elke burger de plicht rust om voldoende zorg in acht te nemen voor alle in het wild levende planten en dieren en hun directe leefomgeving. Dit houdt in dat iedereen zich dient in te spannen om de nadelige gevolgen voor een soort te voorkomen, te beperken of ongedaan te maken. De zorgplicht is te allen tijde van toepassing, ook al vindt er geen overtreding van een verbodsbepaling plaats.

De zorgplicht is in de meeste gevallen voornamelijk van toepassing op beschermde soorten die staan vermeld in Tabel 1 van de Flora- en faunawet. Dit betreffen algemeen voorkomende soorten, waarvoor bij ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling geldt. Indien er aanleiding is maatregelen te nemen ten aanzien van de zorgplicht, zal dat voor de betreffende soortgroep worden aangegeven.

5 ONDERZOEKSRESULTATEN

Het voorkomen van planten- en diersoorten in een gebied wordt mede bepaald door de aanwezigheid van geschikt leefgebied. Een soort kan in zijn leefgebied gebruik maken van verschillende plekken om te verblijven. Al deze plekken (biotopen) kunnen een bepaalde functie voor de soort vervullen. In dit hoofdstuk wordt op basis van het aanwezige habitat / verblijfsmogelijkheden samen met verspreidingsgegevens beschreven welke beschermde soorten binnen de onderzoekslocatie kunnen voorkomen. Afhankelijk van de soort wordt ingegaan op de potentiële aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen, foerageergebied en verbindingroutes. Indien van toepassing wordt in dit hoofdstuk tevens beoordeeld of de voorgenomen plannen een verstorend effect kunnen hebben op de betreffende (mogelijk) aanwezige beschermde soort.

5.1 Vogels

5.1.1 Broedvogels (nest jaarrond beschermd)

Huismus

De panden op de onderzoekslocatie zijn voorzien van een dakpannen dak en bieden daardoor nestgelegenheid aan broedvogels als de huismus. Huismussen nestelen meestal in ruimtes onder dakpannen, welke zij via de dakgoot kunnen bereiken. Tijdens het gehele aanvullend veldonderzoek zijn geen huismussen op de daken van beide woningen waargenomen. Bij inspectie van de binnenkant van de schuur zijn echter wel 3-4 individuen van huismus waargenomen, alsmede 8 nesten van de huismus op de aanwezige draagbalken. Bij sloop van de schuur ter plaatse van Heierhoevenweg 24 en verwijdering van omliggend essentieel groen in de siertuin zal dan ook sprake zijn van verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen van huismussen.

Door de aanwezigheid van huismusbroedplaatsen ter plaatse van Heierhoevenweg 24 en de geïsoleerde ligging binnen grootschalig agrarisch gebied met weinig groene elementen is het aannemelijk dat er zich een slaapplek op de onderzoekslocatie bevindt nabij de nestlocaties van huismus. Een dergelijke slaapplek is met de huidige interpretatie van de Flora- en faunawet volgens Dienst Landelijk Gebied niet beschermd. Van de soort wordt onder vaste rust- of verblijfplaats enkel het nest bedoeld.

Gierzwaluw

Door de aanwezigheid van dakpannen daken met overhangende dakpannen op de kopse zijdes en ruimtes achter betimmeringen hebben gierzwaluwen nestgelegenheid op de onderzoekslocatie. Gierzwaluwen nestelen meestal in ruimtes onder dakpannen en openingen onder boeidelen. Gierzwaluwen vliegen gegroepeerd met hoge snelheden tussen de gebouwen door en vliegen daarbij plotseling ergens binnen. Op de onderzoekslocatie zijn gedurende de veldbezoeken die plaatsvonden tijdens het broedseizoen geen in- of uitvliegende gierzwaluwen waargenomen rondom de aanwezige bebouwing. Tevens zijn tijdens de veldbezoeken geen gierzwaluwen in de omgeving waargenomen. Verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen van gierzwaluw is door de voorgenomen ingreep dan ook niet aan de orde.

Steenuil

Op en in de omgeving van de onderzoekslocatie zijn tijdens de veldbezoeken geen steenuilen waargenomen of gehoord. Tevens zijn geen aanwijzingen gevonden als braakballen, ruiveren en krijtsporen die duiden op het gebruik van de onderzoekslocatie door steenuilen. Tijdens de inpandige inspectie van de aanwezige geschikte bebouwing voor nestlocaties in mei zijn geen indicaties aangetroffen van een nestplaats. Op basis van het uitgevoerde steenuilenonderzoek kan met voldoende zekerheid worden gesteld dat de onderzoekslocatie geen essentiële functie heeft als vaste verblijfplaats en/of foerageergebied voor de steenuil.

Kerkuil

Tijdens de inspannende inspectie van de aanwezige bebouwing zijn in de schuur tevens geen aanwijzingen gevonden als braakballen, ruiveren of krijtsporen die duiden op de aanwezigheid van een vaste verblijfplaats in de schuur van de kerkuil. Een vaste rust- en verblijfplaats van een kerkuil is uitgesloten. Tijdens één van de veldbezoeken is een overvliegende kerkuil waargenomen, afkomstig uit zuidwestelijke richting. Circa 500 meter ten zuidwesten van de onderzoekslocatie is een nestlocatie van de kerkuil bekend (bron: Faunaconsult, d.d. 30 april 2013). De onderzoekslocatie kan deel uitmaken van het functioneel leefgebied van de kerkuil, waardoor de ingreep een verstoringseffect kan hebben.

Ransuil

Een dode ransuil is gevonden in de tuin van Heierhoevenweg 24. In de klimop aan de kopse kant van de noordwestzijde van de woning is nest van een kraaiachtige aanwezig. Ransuilen kunnen hiervan gebruik maken. Het nest is nader geïnspecteerd. Er zijn geen sporen als uitwerpselen, braakballen of ruiveren aangetroffen die erop duiden dat de kraaiachtigen nesten in gebruik zijn door ransuil. Daarnaast zijn tijdens de veldbezoeken geen ransuilen gezien of gehoord. Met name piepende jongen zijn goed hoorbaar tijdens de broedperiode (maart-april). Het is uitgesloten dat een ransuil gedurende het broedseizoen van 2014 heeft gebroed op de onderzoekslocatie.

Overige jaarrond beschermde vogels

De bomen op de onderzoekslocatie en binnen de invloedssfeer zijn gecontroleerd op overige jaarrond beschermde nesten van soorten als sperwer, roek en havik; deze zijn niet aangetroffen. Hierbij is tevens gelet op sporen als ruiveren, braakballen en krijtsporen. Het buizerdnest bekend uit archiefgedevens is in de huidige situatie niet meer aanwezig.

5.1.2 Broedvogels (beschermingscategorie 5)

Onder de dakpannen van de woning op het perceel van Heierhoevenweg 24 is een nest waargenomen van een spreeuw. Daarnaast is in de aanwezige schuur één niet in gebruik zijnde nest van een boerenzwaluw aangetroffen. De bomen op de onderzoekslocatie, zoals de populier langs het spoor, bevatten tevens geschikte nestplaatsen voor soorten die vallen onder beschermingscategorie 5, zoals koolmees, pimpelmees, boomkruiper en groene specht. Daarnaast zijn in twee bomen nestresten van ekster aangetroffen. Het gaat hierbij om algemeen voorkomende soorten, die ook in de directe omgeving voldoende broedgelegenheid hebben. Er zijn derhalve geen bijzondere ecologische omstandigheden die rechtvaardigen dat de nesten van genoemde soorten op de onderzoekslocatie een jaarrond beschermde status zouden moeten hebben.

5.1.3 Overige broedvogels

De bebouwing op de onderzoekslocatie vormt nestgelegenheid voor algemene broedvogels. In de schoorsteen van Heierhoevenweg 24 zijn twee kauwen waargenomen die in de schoorsteen kunnen broeden of in het nest in de klimop aan de kopse zijde van de woning. Daarnaast is in de aanwezige schuur een nest aangetroffen van vermoedelijk roodborst.

Door de aanwezigheid van terrein met voedselrijke ruigtevegetatie en akkerland op de onderzoekslocatie zijn er tevens geschikte nestlocaties aanwezig voor (algemene) grondbroeders als Kievit, veldleeuwerik, wulp en patrijs. Tijdens het veldbezoek zijn circa vier patrijzen waargenomen in het terrein met de ruigtevegetatie op de onderzoekslocatie. Uit het verleden zijn geen waarnemingen van patrijs bekend. In het verleden (2002) zijn wel waarnemingen gedaan van de veld- en kuifleeuwerik. De kuifleeuwerik wordt niet verwacht op de onderzoekslocatie doordat tot voor kort enkel één broedplaats in de directe omgeving bekend is, circa 800 meter in zuidelijke richting. Het betreft de parkeerplaats ten noorden van de A67, afslag naar Trade Port West.

In het oostelijke ruigtedeel, de bosschage en de siertuinen zijn broedvogels te verwachten als bosrietzanger, roodborsttapuit, graspieper, grasmus, merel, winterkoning, roodborst en houtduif. Door de

voorgenomen ingreep kan verstoring optreden ten plaatse van nestgelegenheid van algemene broedvogels.

Tijdens de werkzaamheden, bij het plaatsen van zandhopen, kan de in de directe omgeving waargenomen oeverzwaluw zich hierin vestigen. Indien deze zich in een zandhoop vestigt kan verstoring plaatsvinden door bijvoorbeeld graafwerkzaamheden ter plaatse van de nestlocaties van de oeverzwaluw.

5.2 Vleermuizen

Volgens de gegevens van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg en de Zoogdiervereniging (Huijzinga *et al.*, 2011) zijn binnen enkele kilometers van de onderzoeklocatie gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, franjestaart, meervleermuis, baardvleermuis, watervleermuis en verder ten oosten bosvleermuis waargenomen. Volgens het cursusdictaat "Vleermuizen en Planologie" (Limpens *et al.*, 2010) is de onderzoeklocatie gelegen in een deel van Nederland waar de tevens de Brandt's vleermuis kan voorkomen.

Verblijfplaatsen op de onderzoeklocatie

Tijdens geen van de veldbezoeken zijn invliegende, uitvliegende, zwermende of gevel grijpende vleermuizen waargenomen rondom de woonhuizen op de onderzoeklocatie. In de aanhechtende schuur van het woonhuis aan de Heierhoevenweg 24 zijn gedurende de paarperiode gewone grootoorvleermuizen waargenomen. Tijdens de inpandige inspectie zijn op de zolder van de schuur drie gewone grootoorvleermuizen aangetroffen (figuur 13). Op de vloer van de zolder lagen velen vlinder vleugels en verse uitwerpselen van vleermuizen, duidend op intensief gebruik van de schuur als verblijfplaats voor gewone grootoorvleermuizen. Bij de sloop van de schuur vindt dan ook verstoring plaats van een verblijfplaats van gewone grootoorvleermuizen gedurende de paarperiode. Tevens is gebruik van de bebouwing als winterverblijfplaats niet uit te sluiten. Door de sloop van het pand aan de Heierhoevenweg 24 kan mogelijk dan ook verstoring optreden van een winterverblijfplaats van gewone grootoorvleermuizen.

Figuur 13. Gewone grootoorvleermuizen op de zolder van de schuur.

Figuur 14. Vleermuisgeschikte boom op de onderzoekslocatie.

Op de locatie zijn tevens bomen met geschikte holtes, spleten en loshangend schors voor vleermuizen als gewone grootvleermuis, watervleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis aanwezig. Tijdens de veldbezoeken zijn echter geen in- en/of uitvliegende vleermuizen of zwermende vleermuizen waargenomen rondom de vleermuisgeschikte bomen (figuur 14). Op basis van de huidige onderzoeksinspanning kan met voldoende zekerheid worden vastgesteld dat de bomen op de onderzoekslocatie geen functie hebben als vaste rust- en verblijfplaats voor vleermuizen. Kap van de bomen zal dan ook niet leiden tot versterking van een vaste rust- en verblijfplaats voor vleermuizen.

Verblijfplaatsen buiten de onderzoekslocatie

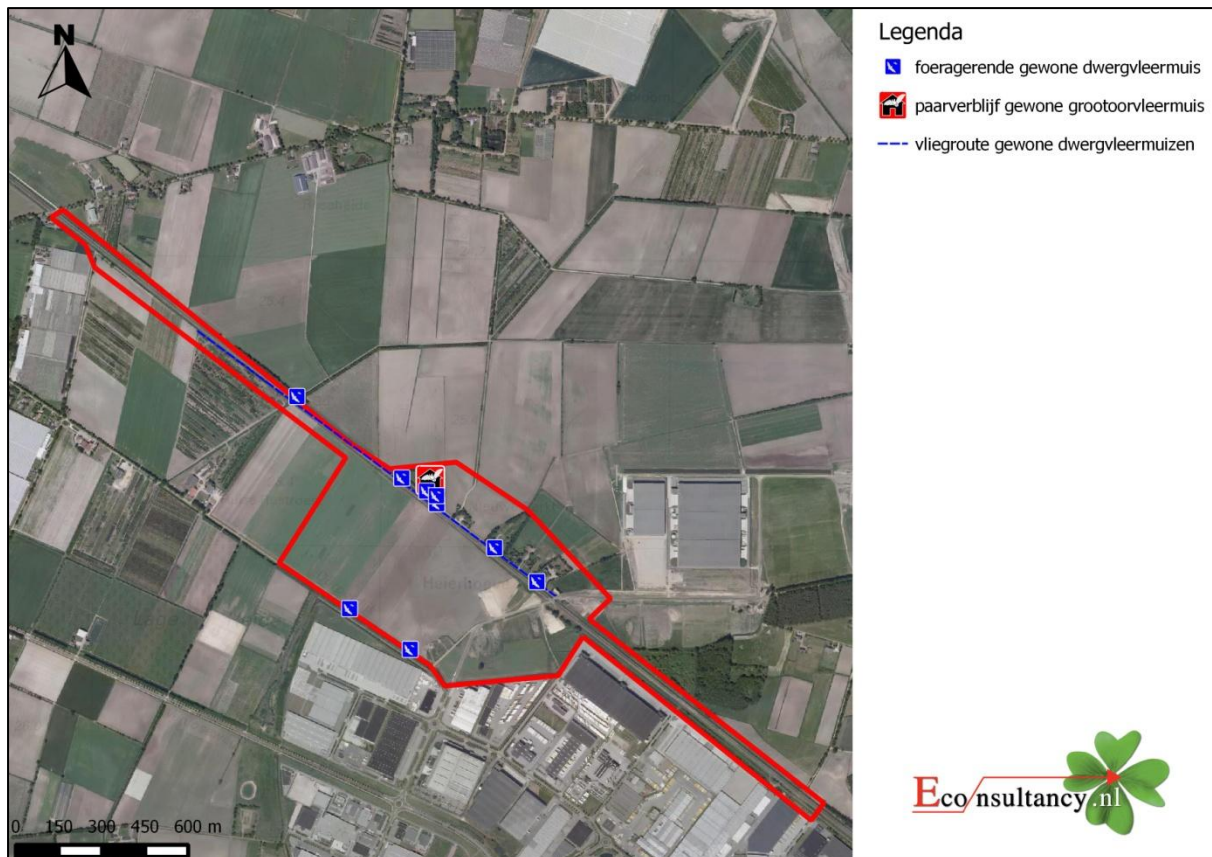
Het is door de onderlinge afstand tot de bebouwing en holtebomen in de omgeving niet aannemelijk dat er in de directe invloedssfeer van de onderzoekslocatie potentiële verblijfplaatsen aanwezig zijn die negatieve invloed kunnen ondervinden van de werkzaamheden. Tijdens de veldbezoeken zijn geen invliegende, uitvliegende, zwermende of gevel grijpende vleermuizen waargenomen in de directe omgeving van de onderzoekslocatie. Het kan dan ook uitgesloten worden dat aanwezige verblijfplaatsen in de omgeving verstoring zullen ondervinden van de voorgenomen ingreep.

Foeragerende vleermuizen

Zowel in de kraamperiode als paarperiode zijn foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen rondom het groen op de onderzoekslocatie. Met name rondom de bomen in de aanwezige siertuinen zijn maximaal 6 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen (figuur 13). De planten zullen echter geen aantasting van belangrijk foerageerhabitat vormen. Door de voorgenomen ingreep zal het aanbod van foerageermogelijkheden echter niet in het geding komen, in de directe omgeving is voldoende geschikt foerageerhabitat voor vleermuizen aanwezig en in de nieuwe situatie zal een groenstrook gerealiseerd worden. Door de voorgenomen ingreep is dan ook geen sprake van verstoring van essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Vliegroutes

Vleermuizen maken veelal gebruik van lijnvormige (donkere) landschapselementen als houtsingels, beken en lanen om zich te verplaatsen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden. Op de onderzoekslocatie zijn langs de bomen maximaal 7 passerende en foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen, voornamelijk afkomstig uit westelijke richting gedurende zowel de paar als kraamperiode (figuur 15). Gezien de aantallen en doordat het landschapelement eenduidig gebruikt werd maken de bomen deel uit van een vaste vliegroute voor vleermuizen. Grootvleermuizen hebben een fluitersonar en zijn nauwelijks hoorbaar. Gezien de vastgestelde verblijffunctie van de grootvleermuis mag gesteld worden dat deze soort tevens gebruikt maakt van de groene lijnverbinding ten noorden van het spoortrace (zie figuur 15). Bij de voorgenomen kap van de bomen en de te realiseren verlichting kan deze vliegroute mogelijk verstoord worden. Bij de aanwezige waterloop aan de zuidoostelijke rand zijn geen eenduidige vliegpatronen aangetroffen die door meerdere individuen werden gevolgd. Deze waterlopen maken dan ook geen deel uit van een vliegroute voor vleermuizen.

Figuur 15. Waarnemingen van vleermuizen op de onderzoekslocatie.

5.3 Overige zoogdieren

Licht beschermde soorten

De onderzoekslocatie vormt geschikt habitat voor algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren. Het gaat daarbij om algemene soorten als egel, mol, haas en konijn. Door de voorgenomen ingreep is verstoring van deze algemene soorten te verwachten.

Streng beschermde soorten

Volgens de verspreidingsgegevens van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg en de Zoogdiervereniging (Huizinga *et al.*, 2010) zijn in de directe omgeving van de onderzoekslocatie de volgende streng beschermde grondgebonden zoogdieren waargenomen: das, bever, steenmarter en eekhoorn.

De onderzoekslocatie vormt geschikt habitat voor de eekhoorn. De hoge bomen op de onderzoekslocatie konden door de aanwezigheid van dicht bladerdek of naalden niet allemaal worden onderzocht op de aanwezigheid van nesten. In de bomen die gecontroleerd zijn, zijn echter geen eekhoornnesten aangetroffen. Tijdens de veldbezoeken zijn in de siertuinen wel diverse sporen van eekhoorn aangetroffen. Door de geïsoleerde ligging van de tuinen binnen grootschalig agrarisch gebied, het weinige groen in de directe omgeving en de aangetroffen sporen mag dan ook worden aangenomen dat in de bomen zich nesten bevinden van de eekhoorn. Kap van de bomen leidt dan ook waarschijnlijk tot verstoring van een vaste rust- en verblijfplaats van eekhoorn.

De onderzoekslocatie betreft geschikt leefgebied voor de steenmarter. Deze soort komt in de omgeving veelvuldig voor. Steenmarters gebruiken hoozolders, loze ruimtes onder het dak, schuurtjes en

dergelijke, als verblijfplaats. Een steenmarter heeft binnen zijn territorium verscheidene verblijfplaatsen. Tijdens de veldbezoeken zijn geen sporen, zoals uitwerpselen, prenten of prooiresten aangetroffen die duiden op het gebruik van de onderzoekslocatie door deze soort. Bij intensief gebruik van een locatie door deze soort zijn dergelijke sporen vrij eenvoudig aan te treffen. Mede gelet op het ontbreken hiervan en het blijvende aanbod aan foerageermogelijkheden op de onderzoekslocatie en in de omgeving ervan kan worden gesteld dat de voorgenomen plannen geen negatief effect hebben ten aanzien van de steenmarter.

De das komt voor in de omgeving van de onderzoekslocatie. Het gehele gebied kan een uitlooptgebied zijn voor de das. De onderzoekslocatie kan deel uitmaken van het leefgebied van een in de omgeving verblijvende das. Zie figuur 16 voor een overzicht van de archiefgegevens en de onderzoeksresultaten ten behoeve van de monitoring van de das in 2013 en 2014 (Econsultancy, 13053334 VEN.TPN.ECO4_Onderdeel 7, d.d. 7 oktober 2014). Tijdens de veldbezoeken zijn op de onderzoekslocatie geen loop- of eetsporen, latrines, wissels, printen, haren of eestresten aangetroffen die duiden op de aanwezigheid en/of het gebruik van de onderzoekslocatie door de das.

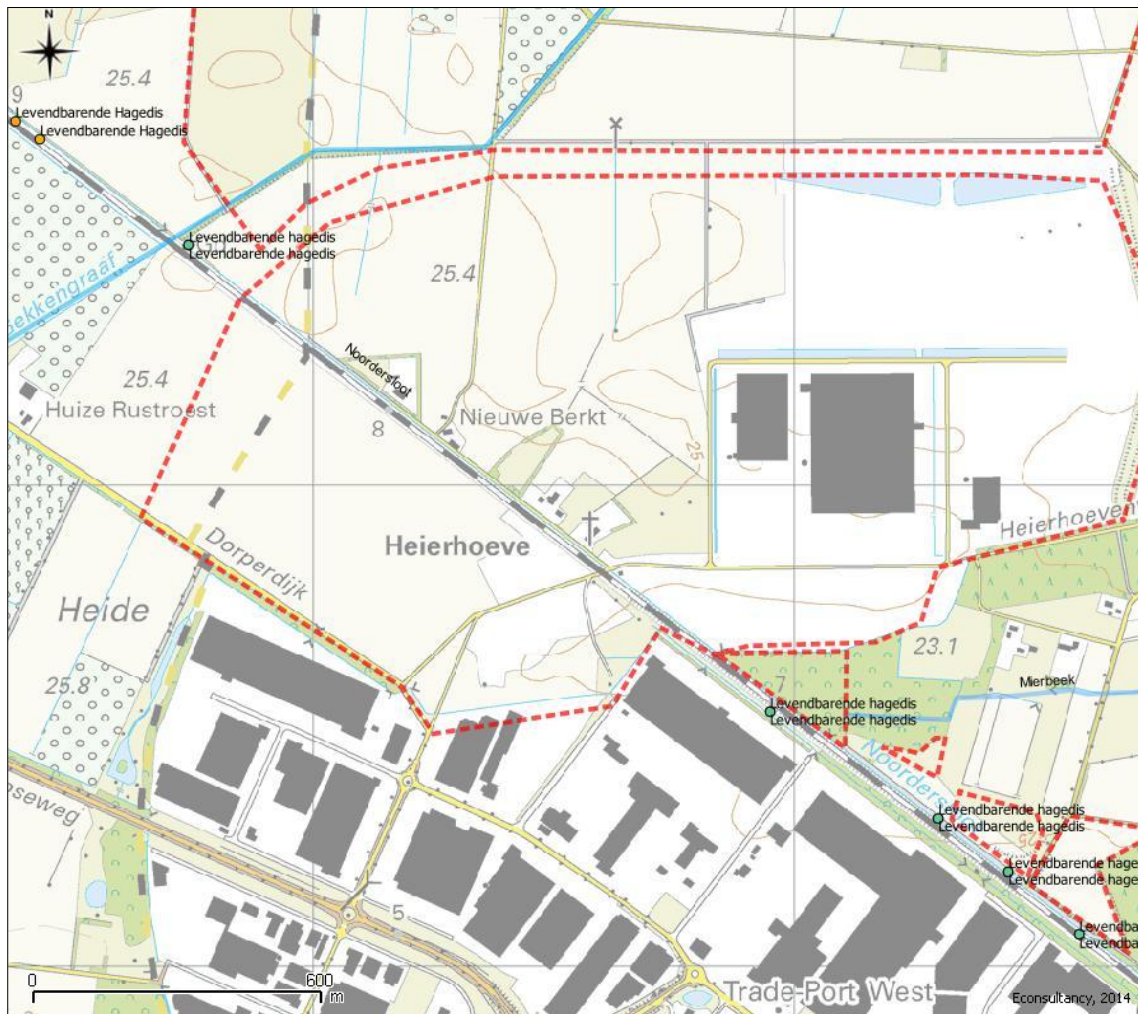
Figuur 16. Archiefwaarnemingen das en waarnemingen gedurende monitoring van 2013 en 2014 (bron: verslaglegging monitoring Econsultancy, project 13053334).

De geplande railterminal kan in de nabije toekomst de te realiseren dassenroute ten noorden van de Noordersloot negatief beïnvloeden (FF/75C/2013/0421, d.d. 6 juni 2014).

Het voorkomen van overige grondgebonden zoogdieren, zoals de bever, is tijdens het veldbezoek niet vastgesteld. Vanwege het ontbreken van geschikt habitat en het ontbreken van gebruiksidecatoren kan het voorkomen ervan redelijkerwijs worden uitgesloten.

5.4 Reptielen

Reptielen stellen specifieke eisen aan het habitat die betrekking hebben op verschillende factoren. Het spoor en de spoorzone zijn geschikt als leefgebied van de levendbarende hagedis. Uit de archiefgegevens zijn langs het spoor waarnemingen van de levendbarende hagedis bekend, maar echter niet in grote getale (figuur 17). De waarnemingen zijn met name gedaan langs de bosschagerijke randen. Tijdens de veldbezoeken zijn geen levendbarende hagedissen waargenomen op de onderzoekslocatie, echter is niet uit te sluiten dat deze soort nog steeds langs het spoor aanwezig is. De aanleg van de railterminal heeft mogelijk tijdelijk een negatief effect op de levendbarende hagedis.

Figuur 17. Archiefwaarnemingen reptielen.

5.5 Amfibieën

Volgens de gegevens van RAVON tijdschrift 51 en het Natuurhistorisch Genootschap Limburg (Van Buggenum *et al.*, 2008), zijn in de directe omgeving van de onderzoekslocatie de volgende streng beschermde soorten waargenomen: Alpenwatersalamander, poelkikker en de kamsalamander.

De waterlopen op de onderzoekslocatie kunnen worden gebruikt als voortplantingswater voor algemeen voorkomende amfibieën als bastaardkikker, bruine kikker en kleine watersalamander. De Noordersloot op de onderzoekslocatie vormt daarnaast voortplantingswater voor de kamsalamander. De randen van de Noordersloot voldoen plaatselijk als winterhabitat voor de kamsalamander met name ter hoogte van het viaduct van de Greenportlane waar boomstronken neergelegd zijn en struweel is aangeplant. De aanwezige tuinen grenzend aan de Noordersloot vormen eveneens geschikt landhabitat voor de kamsalamander. Het aanwezige groen op de onderzoekslocatie vormt daarnaast ook geschikt landhabitat voor algemene amfibieënsoorten.

Uit de uitgevoerde inventarisaties blijkt dat de onderzoekslocatie gebruikt wordt door de kamsalamander. Door Bureau Meervelt zijn in 2013 ter hoogte van het viaduct van de Greenportlane tien larven en één volwassen kamsalamander aangetroffen in de Noordersloot (figuur 18). Bij de veldbezoeken gedurende het jaar 2014, uitgevoerd door Econsultancy, zijn op dezelfde locatie in de Noordersloot ook acht kamsalamander aangetroffen, waarvan één volwassene en circa zeven larven (figuur 18 en 19). Daarnaast is in de siertuin van de woning aan de Heierhoeveweg 24, in de kleine betonnen bak met water zonder waterplanten, één volwassen individu van de kamsalamander aangetroffen. Het water is niet geschikt als voortplantingswater, waardoor het betreffende individu vermoedelijk in de tuin aanwezig is als onderdeel van zijn land/winterhabitat. Door de voorgenomen herprofilering en verlegging van de Noordersloot en verwijdering van het groen in de siertuinen zal dan ook verstoring optreden van zowel voortplantingshabitat als landhabitat van de kamsalamander.

Figuur 18. Aangetroffen kamsalamander tijdens inventarisaties.

Figuur 19. Aangetroffen kamsalamander in de Noordersloot.

5.6 Vissen

De aanwezige Noordersloot is niet geschikt voor vissen doordat het een sloot betreft die niet permanent waterhoudend is. De aanwezige waterloop aan de zuidoostzijde vormt wel geschikt habitat voor vissen (figuur 20). De waterloop blijft echter, voor zover bekend, gehandhaafd en de ingreep zal geen invloed hebben op het aanwezige biotoop, waardoor geen sprake is van verstoring ten aanzien van vissen door de voorgenomen ingreep.

Figuur 20. Waterloop aan de zuidoostelijke randzone van de onderzoekslocatie.

5.7 Ongewervelden

5.7.1 Libellen

Er is een aantal bepalende factoren voor een libellenhabitat. De belangrijkste daarvan is de aanwezigheid van stilstaand of stromend water. Libellen zijn voor de voortplanting afhankelijk van water. De larven leven onder water, de volwassen dieren leven boven water. Sommige soorten komen alleen in stilstaand water voor, andere alleen in stromend water. Daarnaast is het van belang of het water tijdelijk of permanent aanwezig is. Tot slot is de samenstelling van het water belangrijk. Voor de beschermde libellensoorten geldt dat het habitat bestaat uit stromend water (beken of rivieren) en meren en plassen, veelal in veengebieden. Gelet op het aanwezige habitat op de onderzoekslocatie en de specifieke habitateisen van beschermde soorten, is het niet te verwachten dat er beschermde libellensoorten van de onderzoekslocatie gebruik maken.

5.7.2 Dagvlinders

Beschermde dagvlinders stellen specifieke eisen aan het voortplantingshabitat. Bij het habitat is het belangrijk dat aan de eisen van alle stadia van de vlindersoort wordt voldaan. Dit betekent dat zowel de rupsen, poppen als vlinders moeten kunnen overleven. Voor de vlinders geldt dat er een geschikte temperatuur en luchtvochtigheid aanwezig moeten zijn, wat wordt beïnvloed door aanwezigheid van vegetatie. Als voedsel dienen waardplanten voor de rupsen en nectarplanten voor de vlinders aanwezig te zijn. Voor de beschermde soorten in Nederland geldt dat deze veelal gebonden zijn aan zeldzame waardplanten, die vaak alleen in natuurterreinen zijn te vinden. Het is uitgesloten dat er binnen de onderzoekslocatie geschikt habitat aanwezig is voor een (deel)populatie van een beschermde vlindersoort.

5.7.3 Overige ongewervelden

Voor de platte schijfhoorn geldt dat de Noordersloot niet geschikt is, doordat de sloot niet permanent waterhoudend is. De overige waterlopen op de onderzoekslocatie blijven behouden waardoor bij eventuele aanwezigheid van de platte schijfhoorn verstoring niet aan de orde is. Overige beschermde ongewervelde soorten, zoals vliegend hert en Europese waterkreeft niet op de onderzoekslocatie te verwachten. Er is geen geschikt habitat voor dergelijke beschermde soorten op de onderzoekslocatie aanwezig en er zijn geen waarnemingen bekend in de directe omgeving van de onderzoekslocatie.

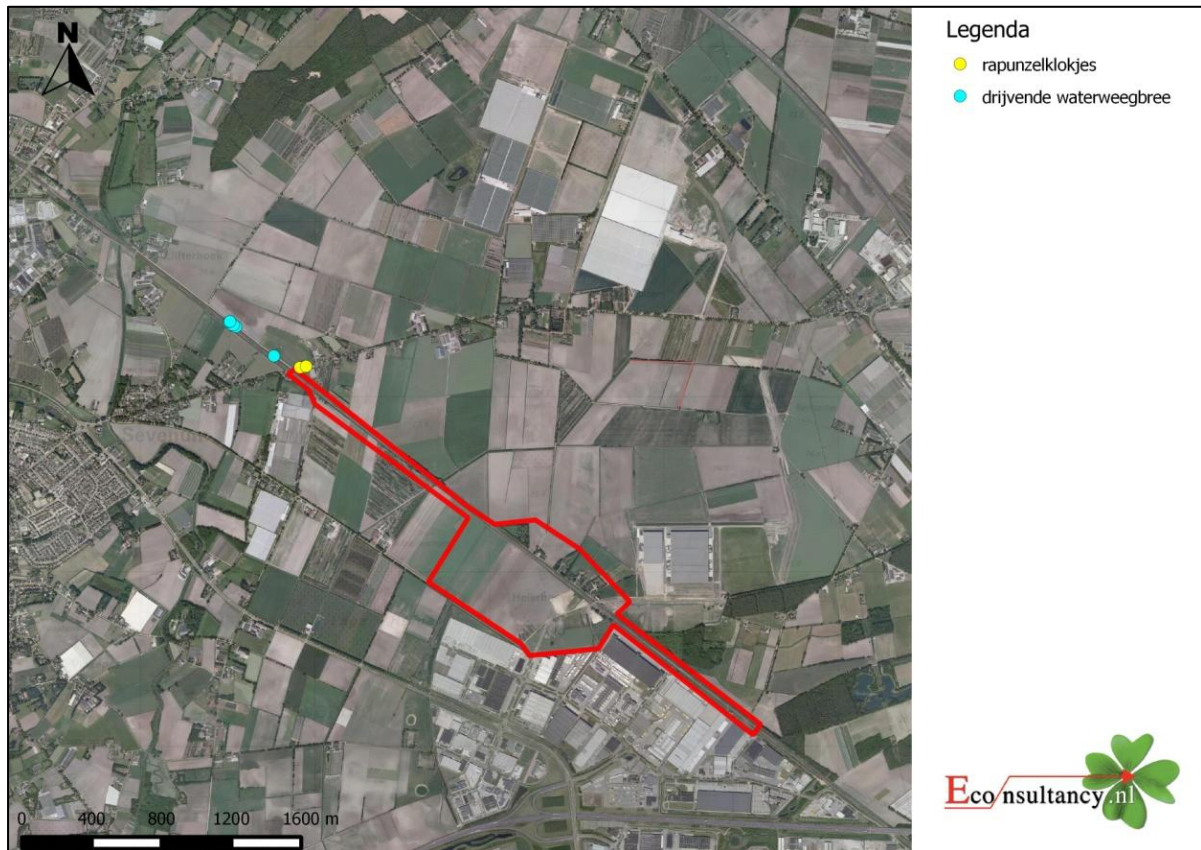
5.8 Vaatplanten

De aanwezigheid van water, de zuurgraad van de bodem, de beschikbare hoeveelheid voedingsstoffen, de hoeveelheid zonlicht en de antropogene beïnvloeding bepalen in hoeverre een groeiplaats voor een bepaalde plant geschikt is. Op de agrarisch bouwlanden en het klein oppervlakte voedselrijk ruigteterrein zijn streng beschermde plantensoorten niet te verwachten vanwege de specifieke eisen die de meeste beschermde soorten stellen aan de groeiomstandigheden.

Langs het spoor bevindt zich geschikt biotoop voor beschermde vaatplanten als rapunzelklokje (*Campanula rapunculus*). Deze is tevens waargenomen in 2013 (Meervelt). Tijdens de veldbezoeken is rapunzelklokje niet op de onderzoekslocatie zelf waargenomen. Rapunzelklokje is in 2014 enkel waargenomen in de wegberm van de Grubbenvorsterweg buiten de onderzoekslocatie (figuur 19). Verstoring ten aanzien van het rapunzelklokje is op basis van het uitgevoerde monitoringsonderzoek in 2014 niet te verwachten.

Tijdens de veldonderzoeken is drijvende waterweegbree aangetroffen in de Noordersloot, ten noordwesten van de onderzoekslocatie (figuur 21). Ter hoogte van de onderzoekslocatie waar in 2002 één exemplaar is waargenomen, alsmede in 2007, zijn geen waarnemingen van drijvende waterweegbree gedaan. Hoogstwaarschijnlijk is de verruiging/begroeiing van de Noordersloot op dit deel tezamen met de langdurige droogstand de oorzaak van de afwezigheid van exemplaren van de drijvende wa-

terweegbree binnen de onderzoekslocatie, in zowel 2013 (Meervelt) als 2014 (Econsultancy). Verstoring ten aanzien van de drijvende waterweegbree is op basis van het uitgevoerde onderzoek uit te sluiten.

Figuur 21. Vindplaats beschermde plantensoorten 2014.

6 TOETSING AAN WET- EN REGELGEVING

Als gevolg van de voorgenomen ingreep op de onderzoekslocatie kunnen er overtredingen van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet optreden of kan er sprake zijn van negatieve gevolgen voor door de wetgever vanuit natuurwetgeving beschermde gebieden. In dit hoofdstuk wordt beschreven voor welke soorten er sprake is van dreigende overtreding van de Flora- en faunawet en overige natuurwetgeving en of met eenvoudige maatregelen overtreding is te voorkomen. Verder wordt beschreven voor welke soorten een vervolgtraject noodzakelijk is, bijvoorbeeld omdat toetsing van de ingreep aan de Flora- en faunawet op basis van de huidige onderzoeksinspanning niet mogelijk is, en wat de eventuele consequenties zijn ten aanzien van ontheffingen.

6.1 Huismus

In de schuur aan de Heierhoevenweg 24 zijn 8 broedlocaties van de huismus vastgesteld. De nesten van huismussen zijn jaarrond beschermd. Indien de bebouwing gesloopt wordt en het omliggend essentieel groen in siertuinen wordt verwijderd, betekent dit een verstoring van de nesten en het functioneel leefgebied, en daarmee tevens een overtreding van de Flora- en faunawet. In het kader hiervan is de verplichting aanwezig om mitigerende maatregelen op te stellen om de broedlocaties en het functioneel leefgebied voor de 8 paar huismussen te allen tijde te garanderen; zowel gedurende de sloopwerkzaamheden als in de toekomstige situatie. De mitigerende maatregelen dienen te worden vastgelegd in een ecologisch projectplan en dient ter goedkeuring te worden voorgelegd bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland middels een ontheffingsaanvraag.

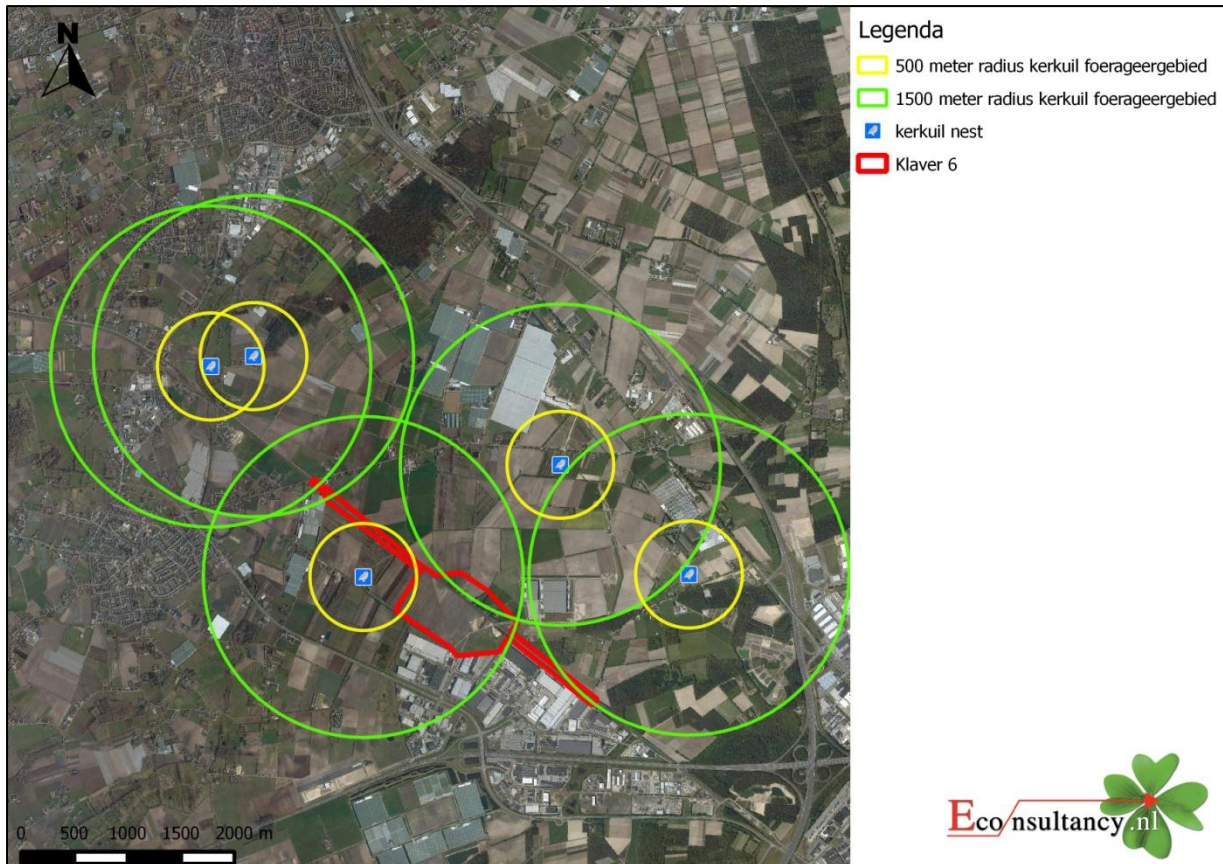
6.2 Kerkuil

De onderzoekslocatie kan deel uitmaken van het leefgebied van een in de omgeving verblijvende kerkuil, zie figuur 22. Kerkuilen gebruiken een radius van 500 tot 1500 meter rondom het nest als foerageergebied bij voldoende voedselaanbod. Goed foerageergebied is afhankelijk van het muizenaanbod (veld- en spitsmuizen). De kerkuil volgt tijdens het foerageren vaak lijnvormige landschapselementen met ruigtestroken en beplanting. Dit omdat juist veld- en spitsmuizen te vinden zijn langs de perceelranden, maar ook in wegbermen en omdat er uitkijkposten aanwezig zijn in de vorm van paaltjes.

De onderzoekslocatie zelf vormt slechts een klein oppervlak aan geschikt foerageergebied. Op de onderzoekslocatie betreffen de percelen voornamelijk grootschalige agrarische akkerlanden zonder veel ruigterijke randen. Ter plaatse van de verruigde delen op de onderzoekslocatie ontbreken uitkijkposten. Wel zijn er goede foerageermogelijkheden in de tuinen en (voormalige)weiden ter plaatse van de bebouwing aan de Heierhoevenweg 14 en 24.

In de nieuwe situatie blijft tussen de 60 en 1.200 ha leefgebied over. De mogelijk in de omgeving verblijvende kerkuil zal met name foerageren binnen de 500 meter straal en ter plaatse van de zuidelijk en westelijk gelegen percelen. Hier zijn optimale akker- en ruigteranden aanwezige en uitkijkposten voor de kerkuil om te foerageren. De geschikte foerageerdelen op de onderzoekslocatie zullen geen essentieel foerageergebied betreffen. Gezien de afstand, het resterende oppervlak foerageergebied en het minimale te verdwijnen oppervlak aan geschikt foerageergebied is een negatief effect op een in de omgeving verblijvende kerkuil uitgesloten.

Vrijblijvend wordt wel geadviseerd om op de locatie kruiden- en ruigterijke (akker)landen in te passen om op deze wijze een positieve impuls te geven aan de foerageermogelijkheid voor de kerkuil.

Figuur 22. Waarnemingen van kerkuilen in de omgeving van de onderzoekslocatie.

6.3 Overige broedvogels

Op de onderzoekslocatie kunnen broedvogels als bosrietzanger, roodborstapuit, graspieper, grasmus, merel, winterkoning, roodborst, houtduif, grutto, patrijs en mogelijk veldleeuwerik broeden. Voor de broedvogelsoorten die op de onderzoekslocatie zijn te verwachten geldt dat, indien de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd, er geen overtredingen plaats zullen vinden met betrekking tot deze soorten. In de Flora- en faunawet wordt geen vaste periode gehanteerd voor het broedseizoen. Globaal kan voor het broedseizoen de periode maart tot half augustus worden aangehouden.

De patrijs, grutto en de veldleeuwerik vallen niet onder broedvogels waarvan het nest jaarrond beschermd is; beschermingscategorie 1 tot en met 4. Bij de "algemene" broedvogels is het nest binnen broedseizoen beschermd of jaarrond als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen, omdat de soort geen alternatieve broedgelegenheid heeft in de directe omgeving. Mogelijk is jaarronde bescherming in dit geval aan de orde. In het natuurcompensatieplan (Oranjewoud, 2012) staat vermeld dat voor de patrijs reeds gecompenseerd is doordat deze soorten meeliften in de compensatie ten behoeve van de uilen. De veldleeuwerik en de grutto gaan landelijk sterk achteruit. Deze soorten kunnen voorkomen op de onderzoekslocatie, maar kan gezien de biotooppeisen tevens meeliften bij de compensatie van de steen- en kerkuil. Overtreding van de Flora- en faunawet is niet aan de orde. Wel wordt vrijblijvend geadviseerd om bij de inrichting kruidenrijke (akker)landen in te passen om een positieve impuls te geven aan deze soorten.

6.4 Vleermuizen

De sloop van de schuur ter plaatse van Heierhoevenweg 24 leidt tot verstoring van een verblijfplaats gedurende de paarperiode en mogelijk een winterverblijfplaats van drie gewone grootoervleermuizen. Daarnaast heeft een kap van de bomen langs de Heierhoevenweg of toename van verlichting op de bomen ten behoeve van de geplande railterminal en bedrijventerrein een negatief effect op een vaste vliegroute voor gewone dwergvleermuizen. Vaste rust- en verblijfplaatsen evenals vaste vliegroutes voor vleermuizen zijn jaarrond beschermd. Bij sloop van de schuur, kap van de bomen en/of toename van factoren als verlichting op de vliegroute langs de Heierhoevenweg vindt dan ook overtreding plaats van de Flora- en faunawet. In het kader hiervan wordt geadviseerd om adequate mitigerende maatregelen op te stellen om de functionaliteit van de onderzoekslocatie als verblijfplaats en vliegroute voor vleermuizen te behouden. De mitigerende maatregelen dienen te worden vastgelegd in een ecologisch projectplan en dient ter goedkeuring te worden voorgelegd bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland middels een ontheffingsaanvraag.

6.5 Das

Voor de das zijn reeds diverse ontheffingen verleend. De geplande ontwikkelingen kunnen de in de nabije toekomst te realiseren dassenroute ten noorden van de Noordersloot negatief beïnvloeden (FF/75C/2013/0421). De realisatie van de dassenroute ten noorden van de Noordersloot komt tevens voor in de eerder verleende ontheffingen FF/75C/2009/0242 en FF/75C/2012/0269. De functionaliteit die het in ontwikkeling zijnde bedrijventerrein Trade Port Noord voor de das heeft, dient te allen tijde duurzaam te worden gegarandeerd om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen.

Voor de das wordt geadviseerd om de te treffen mitigerende maatregelen vast te leggen in het ecologisch projectplan en de eventuele wijziging van de ligging van de dassenroute te laten goedkeuren door Rijksdienst voor Ondernemend Nederland middels een ontheffingsaanvraag. Het is van belang dat de netwerkstructuur functioneel is ontwikkeld voor de das, alvorens de versturende ingrepen als de aanleg railterminal wordt gerealiseerd. De verandering van de ligging van de dassenroutes binnen Trade Port Noord kunnen na goedkeuring worden opgenomen in het nog bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland voor te leggen inrichtingsplan voor de das.

6.6 Eekhoorn

In de bomen op de onderzoekslocatie zijn zeer waarschijnlijk voortplantings- en winternesten van de eekhoorn aanwezig. De eekhoorn is opgenomen in tabel 2 van de Flora- en faunawet.

De eekhoorn maakt jaarlijks op een ander plek een nest voor het grootbrengen van de jongen. De nesten zijn beschermd in de periode dat het nest gebruikt wordt voor de verzorging van de jongen. De voortplantingsperiode van de eekhoorn begint al in december. In maart en juli worden de jongen geboren die vervolgens 10 weken worden gezoogd. Aan het eind van de herfst worden een aantal winternesten gebouwd om de winter in door te brengen. Elk jaar worden ook de winternesten op een andere plek gebouwd. De winternesten zijn alleen beschermd als deze in gebruik zijn in de periode dat ze gebruikt worden voor de overwintering. In de winterperiode is de eekhoorn gevoelig voor verstoring vanwege het verlies van een veilige schuilplaats en het verlies van de wintervoorraad die verstopt is in de nabijheid van de winterverblijven.

Door te werken conform een goedgekeurde gedragscode en door het zorgvuldig handelen kan de gunstige staat van instandhouding van de eekhoorn gegarandeerd worden en wordt overtreding van de Flora- en faunawet voorkomen. Om te voorkomen dat er toch door eekhoorn in gebruik zijnde nesten worden beschadigd of verwijderd, wordt geadviseerd de bomen in de periode van eind september tot half november te kappen. Dit betreft de periode tussen de voortplantingsperiode en de winterperiode en is er geen sprake van een nest, voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaats.

Indien de kap van bomen met eekhoornnesten niet binnen de aanbevolen periode kan worden uitgevoerd is kap gedurende de voortplantingsperiode en buiten de winterperiode (mei-eind september) een mogelijkheid, mits het een niet in gebruik zijnd nest betreft. Een ter zake kundige dient een controle uit te voeren om te bepalen of het een in gebruik zijnd nest betreft. Kap gedurende de winterperiode behoort niet tot de mogelijkheid, omdat bij winternesten moeilijk is vast te stellen of deze in gebruik zijn of niet doordat de eekhoorn in de winterperiode meerdere nesten gebruikt.

6.7 Kamsalamander

Door de voorgenomen verlegging van de Noordersloot en demping van de vijver evenals de verwijdering van het groen in de siertuinen, zal een verstoring plaatsvinden ten aanzien van het land/winterhabitat en de voortplantingsfunctie van de kamsalamander. Een ontheffingsaanvraag is noodzakelijk. Maatregelen die getroffen zullen worden om de functionaliteit voor de kamsalamander te waarborgen dienen te worden vastgelegd in een ecologisch projectplan. Het ecologisch projectplan zal als bijlage toegevoegd worden bij ontheffingsaanvraag.

Voor de herprofilering van de Noordersloot is reeds ontheffing verkregen voor de kamsalamander. Echter, deze ontheffing betreft niet de verlegging van de Noordersloot en de verwijdering van het groen rondom de huizen. Een nieuwe ontheffingsaanvraag voor het verstoren van een voortplantingsfunctie of essentieel land/winterhabitat van de kamsalamander is dan ook noodzakelijk.

6.8 Levendbarende hagedis

De aanleg van de railterminal kan tijdelijk een negatief effect hebben op de levendbarende hagedis. In de toekomstige situatie blijft er echter geschikt leefgebied en biotoop aanwezig. De levendbarende hagedis valt onder Tabel 2 van de Flora- en faunawet, waardoor er geen vrijstelling geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen en een gunstige staat van instandhouding gegarandeerd dient te worden gedurende de werkzaamheden. Om de gunstige staat van instandhouding te garanderen wordt geadviseerd om de adequate mitigerende maatregelen, zoals het uitvoeren van de werkzaamheden in de minst kwetsbare periode voor de levendbarende hagedis (september t/m oktober), vast te leggen en de werkzaamheden uit te voeren conform een goedgekeurde gedragscode flora en fauna. Door de noodzakelijke ontheffingsaanvraag en daarmee samenhangend het opstellen van een ecologisch projectplan ten behoeve van andere beschermde soorten, wordt geadviseerd de maatregelen voor de levendbarende hagedis te integreren in het ecologisch projectplan.

6.9 Rapunzelklokje

Gezien de afwezigheid van groeiplaatsen van het rapunzelklokje op de onderzoekslocatie in 2014 is een negatief effect van de voorgenomen ingreep niet te verwachten. Het is gezien de aanwezigheid van rapunzelklokje in de omgeving echter niet uit te sluiten dat rapunzelklokje in toekomst zich wederom vestigt in de aanwezige spoorberm. Bij het alsnog aantreffen van rapunzelklokje dient de gunstige staat van instandhouding gegarandeerd te worden en gewerkt te worden volgens een goedgekeurde gedragscode. Geadviseerd wordt om de maatregelen op voorhand op te nemen in het benodigde ecologisch werkplan ten behoeve van overige beschermde soorten.

6.10 Drijvende waterweegbree

Daarnaast is gezien de afwezigheid van groeiplaatsen van drijvende waterweegbree binnen de onderzoekslocatie een negatief van de voorgenomen ingreep niet te verwachten. Geadviseerd wordt echter wel om de huidige monitoring in de toekomst voort te zetten. Bij het alsnog aantreffen van groeiplaatsen van drijvende waterweegbree binnen de onderzoekslocatie dienen deze alsnog meegenomen te worden in de ontheffingsaanvraag en te worden meegenomen in het ecologisch projectplan.

6.11 Algemene grondgebonden zoogdieren en amfibieën

Voor algemene soorten als egel, bruine kikker en gewone pad, geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de Flora- en faunawet, waardoor bij verstoring geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd. Het is echter in het kader van de zorgplicht wel noodzakelijk om voldoende zorg te dragen voor de aanwezige individuen en al het redelijkerwijs mogelijke dient gedaan te worden om het doden van individuen te voorkomen. Aanwezige dieren moeten de gelegenheid krijgen om veilig weg te komen. Indien noodzakelijk dient een op het land aanwezig dier zorgvuldig te worden verplaatst naar een geschikte locatie buiten het gebied waar de werkzaamheden plaatsvinden.

6.12 Overige soort(groep)en

Overtredingen van de Flora- en faunawet ten aanzien van beschermde soorten behorend tot de overige soortgroepen zijn mede wegens het ontbreken van geschikt habitat en de afwezigheid van verblijfsindicaties of waarnemingen in dit geval niet aan de orde.

7 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Econsultancy heeft in opdracht van Trade Port Noord een quickscan Flora- en faunawet & aanvullend ecologische veldonderzoeken ter plaatse van Trade Port Noord Venlo in de gemeente Venlo en gemeente Horst aan de Maas. De quickscan en de aanvullend veldonderzoeken zijn uitgevoerd in het kader van de geplande ontwikkeling van een railterminal met S1-zone en het bedrijventerrein op de Klavers 6b1 en 6b2.

De quickscan en de aanvullende veldonderzoeken hebben als doel vast te stellen of er op de onderzoekslocatie planten- en diersoorten aanwezig zijn die volgens de Flora- en faunawet een beschermde status hebben en die verstoring kunnen ondervinden door de voorgenomen plannen.

De initiatiefnemer is voornemens om ter plaatse van de onderzoekslocatie een railterminal te realiseren. Daarnaast zal gefaseerd bedrijfsbebouwing gerealiseerd worden ter plaatse van de desbetreffende klavers. Met de bouw van Prologis op klaver 6b1 is reeds gestart. Ten behoeve van de voornemens zal het aanwezige groen, de ruigtevegetatie en agrarische bouwlanden verdwijnen en de aanwezige bebouwing gesloopt worden. Verder zullen er werkzaamheden aan het spoor worden verricht en wordt langs de noordzijde een grondwal aangelegd. De waterlopen aan de randen blijven zover bekend gehandhaafd, behalve de Noordersloot. Deze zal in eerste instantie worden geherprofileerd en in de toekomstige situatie in noordelijke richting verlegd worden.

Conclusie

Voor de huismus (nestlocatie en functioneel leefgebied), gewone grootoorvleermuis (verblijfplaats gedurende paar- en winterperiode), gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis (vliegrouwe), das en de kamsalamander (voortplantingsplaats en land/winterhabitat) dient een ecologisch projectplan opgesteld te worden en een ontheffing te worden aangevraagd. Geadviseerd wordt om de mitigerende maatregelen voor eekhoorn, levendbarende hagedis en rapunzelklokje te verweven in het ecologisch projectplan. Voor drijvende waterweegbree dient monitoringsonderzoek in de toekomst voortgezet te worden. Bij alsnog aantreffen van groeiplaatsen van de drijvende waterweegbree dient alsnog een ecologisch projectplan opgesteld te worden en een ontheffingsaanvraag te worden ingediend.

Voor de overig te verwachten broedvogels geldt dat indien de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd, een overtreding ten aanzien van de Flora- en faunawet wordt voorkomen. Globaal kan voor het broedseizoen de periode maart tot half augustus worden aangehouden. Geldend is echter de aanwezigheid van een broedgeval op het moment van ingrijpen. Vrijblijvend wordt geadviseerd om bij de inrichting kruidenrijke (akker)landen in te passen ten behoeve van de grutto, veldleeuwerik en patrijs gezien de negatieve trend in aantallen van deze soorten. Verder is te allen tijde de zorgplicht van kracht.

De aanwezigheid van geschikt habitat op de onderzoekslocatie voor de verschillende soorten en soortgroepen is weergegeven in tabel V. In de tabel is samengevat of de voorgenomen ingreep mogelijk verstorend kan werken en wat de consequenties zijn voor eventuele vervolgstappen, zoals soortgericht nader onderzoek of ontheffingstrajecten. In de tabel is weergegeven of maatregelen noodzakelijk zijn om overtreding van de Flora- en faunawet voor bepaalde soortgroepen te voorkomen.

Tabel V. Overzicht geschiktheid onderzoekslocatie voor soortgroepen en te nemen vervolgstappen

Soortgroep		Geschikt habitat	Ingreep verstorend	Vervolgstappen	Ontheffingsaanvraag	Bijzonderheden / opmerkingen
Broedvogels	algemeen	ja	ja	rekening houden met broedseizoen	nee	vrijblijvend wordt geadviseerd om bij de inrichting kruidenrijke (akker)landen in te passen ten behoeve van patrijs, veldleeuwerik en grutto
	jaarrond beschermd	ja	ja, t.a.v. huismus	opstellen ecologisch projectplan	ja	betreft acht nesten van huismus
Vleermuizen	verblijfplaatsen	ja	ja	opstellen ecologisch projectplan	ja	betreft verblijfplaats van drie gewone grootoorvleermuizen ter plaatse van Heijerhoevenweg 24
	foerageergebied	ja	nee	nee	nee	-
	vliegroutes	ja	ja	opstellen ecologisch projectplan	ja	betreft vliegroute voor gewone dwergvleermuizen langs Heijerhoevenweg
Grondgebonden zoogdieren	algemeen	ja	ja	nee	nee	aandacht voor zorgplicht ten aanzien van algemene soorten
	streng beschermd	ja	ja, t.a.v. de das en eekhoorn	opstellen ecologisch projectplan voor de das en advies om tevens de eekhoorn te integreren	ja	voor de das dient een ecologisch project opgesteld te worden doordat de te realiseren dassenroute ten noorden van de Noordersloot een negatief effect zal ondervinden door de voorgenomen plannen voor eekhoorn geldt dat de bomen in de periode van eind september tot half november gekapt dienen te worden en gewerkt dient te worden conform een goedgekeurde gedragscode.
Amfibieën		ja	ja, t.a.v. kamsalamander	opstellen ecologisch projectplan	ja	betreft aanwezigheid van kamsalamander aandacht voor zorgplicht ten aanzien van algemene soorten
Reptielen		ja	ja, t.a.v. levendbarende hagedis	advies om maatregelen op te nemen in het ecologisch projectplan	ja	tijdelijke verstoring van de levendbarende hagedis dient voorkomen te worden middels mitigerende maatregelen en werken conform goedgekeurde gedragscode.
Vissen		ja	nee	nee	nee	-
Libellen en dagvlinders		nee	nee	nee	nee	-
Overige ongewervelden		nee	nee	nee	nee	-
Vaatplanten		ja	nee ¹	advies om op voorhand de maatregelen op te nemen in het ecologisch projectplan	nee	¹ bij aantreffen nieuwe groeiplaatsen van rapunzelklokje en/of drijvende waterweegbree dienen alsnog passende mitigerende maatregelen getroffen te worden. Bij aantreffen Bij drijvende waterweegbree dient ook een ontheffingsaanvraag ingediend te worden.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Algemene Literatuur

- Boesveld, A., A.W. Gmelig Meyling & I. van Lente 2011. Verspreidingsonderzoek. Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2010. Platte schijfhoorn *Anisus vorticulus*. Stichting ANEMOON, Bennebroek.
- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay & I. Wynhoff 2006. De dagvlinders van Nederland: verspreiding en bescherming. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden / KNNV Uitgeverij, Utrecht / European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Bouwman, J.H, V.J. Kalkman, G. Abbingh, E.P. de Boer, R.P.G. Geraerds, D. Groenendijk, R. Ketelaar, R. Manger & T. Termaat 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. *Brachytron* 11(2): 103-198. Online versie: <http://www.brachytron.nl/Brachytron/Brachytron112inhoud.html>
- CBS, PBL & Wageningen UR 2012. Planten van de Habitatrichtlijn, 2007-2011 (indicator 1086, versie 04, 6 juli 2012). www.compendiumvoordeleefomgeving.nl. CBS, Den Haag / Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag/Bilthoven / Wageningen UR, Wageningen.
- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON) (red.) 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden / European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- van Delft, J., A. de Bruin & P. Frigge 2013. Waarnemingenoverzicht 2012. *RAVON Tijdschrift* 51, 15(5): 119-132.
- Dienst Regelingen 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Dietz C., O. von Helversen & D. Nill 2011. Vleermuizen. Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. De Fontein/Tirion Uitgevers, Utrecht.
- van Harxen, R. & P. Stroeken 2011. De Steenuil. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- van Heusden, W.R.M. & S.J. Vreugdenhil 2008. Handreiking Flora- en faunawet. Dienst Landelijk Gebied, Den Haag.
- Huijbregts, H. 2003. Beschermde kevers in Nederland (Coleoptera). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 19: 1-34.
- Janssen, J.A.M. & J.H.J. Schaminée 2008. Europese natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (red.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Limpens, H., J. Regelink & R. Koelman 2010. Vleermuizen en planologie. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 1990. Handleiding voor de bescherming van bedreigde muurplanten. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2005. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! De Flora- en faunawet in de praktijk; informatie over vrijstellingen, ontheffingen en gedragscodes. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- de Nie, H.W. 1996. Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen. Stichting Atlas verspreiding Nederlandse zoetwatervissen / Media Publishing Int., Doetinchem.
- Odé, B., Beringen, R. & van der Slikke, W. 2009. Rapportage Bedreigde Soorten Project 2009. Flo-ron, Leiden.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Literatuur Limburg

- Akkermans, R.W., R.A.J. Pahlplatz & K. Veling 2001. Dagvlinders in Limburg, verspreiding en ecologie 1990-1999. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- van Buggenum, H.J.M., R.P.G. Geraerds & A.J.W. Lenders (red.) 2009. Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2008. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Crombaghs, B.H.J.M., R.W. Akkermans, R.E.M.B. Gubbels & G. Hoogerwerf (red.) 2000. Vissen in Limburgse beken. De verspreiding en ecologie van vissen in stromende wateren in Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Hermans, J.T., R.W. Akkermans, F. Mertens, J. van der Weele & H.W.G. Heijligers 2004. Werkatlas libellen in Limburg. Inventarisatiegegevens periode 1977-2003. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Roermond.
- Huizinga, C.E., L.S.G.M. Verheggen & R.W. Akkermans 2005. Werkatlas zoogdieren in Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Roermond.
- Huizinga, C.E., R.W. Akkermans, J.C. Buys, J. van der Coelen, H. Morelissen & L.S.G.M. Verheggen 2010. Zoogdieren van Limburg. Verspreiding en ecologie in de periode 1980-2007. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Hustings, F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Kurstjens, G., B. Peters & K. van Looy 2010. De flora van het Maasdal. Ontwikkelingen van bijzondere soorten sinds de start van natuurontwikkeling vanaf 1994. Deelrapport 7. Kurstjens ecologisch adviesbureau, Beek-Ubbergen / Bureau Drift, Berg en Dal / INBO, Brussel.

Algemene websites

www.anemoon.org (soortgegevens ongewervelden)
www.eis-nederland.nl (soortgegevens ongewervelden)
www.floron.nl (soortgegevens planten)
www.ravon.nl (soortgegevens amfibieën, reptielen en vissen)
www.rvo.nl (nationale natuurwetgeving en soortenstandaards)
www.sovon.nl (soortgegevens vogels)
www.verspreidingsatlas.nl/planten (verspreidingsgegevens planten)
www.vlinderstichting.nl (soortgegevens vlinders en libellen)
www.zoogdierverseniging.nl (soortgegevens zoogdieren)

Provinciale websites

www.limburg.nl (EHS en beschermde gebieden in Limburg)
www.natuurgegevensprovincielimburg.nl (natuurgegevens provincie Limburg)

Econsultancy is een onafhankelijk adviesbureau. Wij bieden realistisch advies en concrete oplossingen voor milieuvraagstukken en willen daarmee een bijdrage leveren aan een duurzaam en verantwoord gebruik van onze leefomgeving.

Diensten

Wij kunnen u van dienst zijn met een uitgebreid scala aan onderzoeken op het gebied van bodem, waterbodem, water, archeologie, ecologie en milieu. Op www.econsultancy.nl vindt u uitgebreide informatie over de verschillende onderzoeken.

Werkwijze

Inzet en professionele betrokkenheid kenmerkt onze diensten. De verantwoordelijke projectleider is het eenduidige aanspreekpunt voor de klant en draagt zorg voor alle aspecten van het project: kwaliteit, tijd, geld, communicatie en organisatie. De kernwaarden deskundig, vertrouwd, betrokken, flexibel, zorgvuldig en vernieuwend zijn een belangrijke leidraad in ons handelen.

Kennis

Het deskundig begeleiden van onze opdrachtgevers vraagt om betrokkenheid bij en kennis van de bedoelingen van de opdrachtgever. Het vereist ook gedegen en actuele vakinhoudelijke kennis. Alle beschikbare kennis wordt snel en effectief ingezet. De medewerkers vormen ons belangrijkste kapitaal. Persoonlijke en inhoudelijke ontwikkeling staat centraal want het werk vraagt steeds om nieuwe kennis en nieuwe verantwoordelijkheden.

Creativiteit

Onze medewerkers zijn in staat om buiten de geijkte kaders een oplossing te zoeken met in achtneming van de geldende wet- en regelgeving. Oplossingen die bedoeld zijn om snel en efficiënt het doel van de opdrachtgever te bereiken.

Kwaliteit

Er wordt continue gestreefd naar het verhogen van de professionaliteit van de dienstverlening. Het leveren van diensten wordt intern op een dusdanige wijze georganiseerd dat het gevraagde resultaat daadwerkelijk op een zo effectief en efficiënt mogelijke wijze wordt voortgebracht. Hierbij staat de klanttevredenheid centraal. Het kwaliteitssysteem van Econsultancy voldoet aan de NEN-EN-ISO 9001: 2008. Tevens is Econsultancy gecertificeerd voor diverse protocollen en beoordelingsrichtlijnen.

Opdrachtgevers

Econsultancy heeft sinds haar oprichting in 1996 al meer dan tienduizend projecten uitgevoerd. Projecten in opdracht van particulier tot de Rijksoverheid, van het bedrijfsleven tot non-profit organisaties. De projecten kennen een grote diversiteit en hebben in sommige gevallen uitsluitend een onderzoekend karakter en zijn in andere gevallen meer adviserend. Steeds vaker wordt onderzoek binnen meerdere disciplines door onze opdrachtgevers verlangd. Onze medewerkers zijn in staat dit voor de opdrachtgever te coördineren en zelf (deel)onderzoeken uit te voeren. Ter illustratie van de veelvoud en veelzijdigheid van de projecten in de werkvelden bodem, waterbodem, ecologie, archeologie, water en milieu kunnen uitgebreide referentielijsten worden verschaft.

Vestiging Limburg

Rijksweg Noord 39
6071 KS Swalmen
Tel. 0475 - 504961
Swalmen@econsultancy.nl

Vestiging Gelderland

Fabriekstraat 19c
7005 AP Doetinchem
Tel. 0314 - 365150
Doetinchem@econsultancy.nl

Vestiging Brabant

Rapenstraat 2
5831 GJ Boxmeer
Tel. 0485 - 581818
Boxmeer@econsultancy.nl

E-MAIL
info@
econsultancy.nl
INTERNET
econsultancy.nl

